L'Esquirol

Josep Morató i Grau

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Al eminent crític En
Joan Sardà.
Son fervent admirador,
J. Morató Grau

L' ESQUIROL

Digitized by Google

Digitized by Google

JOSEPH MORATÓ Y GRAU

L'ESQUIROL

GIRONA
Estampa y Enquadernació de Manel Llach
Ferreria Vella, 5
1897

Digitized by Google

Digitized by Google

L' ESQUIROL

I.

Ben repicadas eran ja las onze horas del matí y encara 'l bó d' en Joanet no havía fet el determini de deixar els llensols; y això que ja sa mare l' havía cridat abans de las déu per anar al Ofici.

Per la escretlla d' un finestró mal ajustat, entrava un mesquí raig de sol que anava á raure á un cantó del enrajolat, clapejantlo ab una llapissada vigorosa, pròu vigorosa per' aclarir tots els obgectes que constituhían el parament de la estancia, que era un quarto ab arcoba. En la paret del fons hi havía duas estampas enquadradas, repre-

Digitized by Google

sentant, la una, el baptisme de Jesucrist, y la altra, el propi Jesús donant la Comunió á una nena y un nèn. Una ayguabeneytera colocada entremitg de las duas estampas, un penjarrobas al costat esquerre del llit, una calaixera ab dos globos de vidre contenint flors artificials, un mirall penjat dessobre la calaixera y mitja dotzena de cadiras, cobertas ab fundas de tela blanca, completavan el moblament y adorno de la pessa, emblanquinada de poch, segóns s' endevinava per la fortor de cals que 's sentía.

Plegada cuydadosament y colocada al cim d' una cadira, estava esperant que la despleguessin la roba bona d' en Joanet.

Peró 'l xicot ni se n' adonava. Ab las mans enllassadas dessota 'l cap, s' entretenía contant las vigas del sostre... ¡Vé tan de trobas, després d' uns quants días de llevarse abans de las set per' anar al obrador, tenirne un de llibert pera dedicar algunas horas més de lo que 's té per costum á las voluptuositats de la mandra y al complert descans y satisfacció de la persona!... Lo que 'l xicot pensava: «Joanet, aprofitat, que avuy es la festa del carrer y per' acabarho d' adobar diumenge; y 'l Fleury ja ho díu: *el séptimo descansó*... Y te rahó 'l Fleury.»

Mastegantsho aixís, s' hi tombá de costat, decidit á deixar passar mitja horeta. Mes, tot d' una, sentí la véu de sa mare, que 'l cridava des de la botiga.

—¡Joanet! ¿Encara no 't llevas? .. Mira que t' escapará la missa!

—¡Ja vá!—respongué mandrosament.

Digitized by Google

Y desbrigantse ab una rebolada, féu acció d' aixecarse... y 's tombà del altre cantó.

Transcorregut mitg quart, sa mare insistí:

—¿Qué pensas noy?

—¡Ja baaaixo!—

Però no 's và moure.

Sentint que ja assenyalavan la missa de dotze, la dona 's decidí á pujarhi. Allavoras en Joanet s' assegué en el llit, estirá 'ls brassos, se fregá després els ulls, y mentres sa mare se n' entornava á la botiga per la escala interior que hi comunicava, saltá á terra d' un bot y comensá á vestirse.

Un cop posats els pantalóns y calsadas las sabatas, obrí 'ls finestrons de bat á bat. Y lo primer ab qué topá la seva vista, và ser ab la figura d' una noya, desconeguda per ell, que guaytava al carrer des del balcó del devant. Era una xicota de divuyt á vint anys, de regular estatura y de formas bastant correctes. Tenía 'ls ulls blaus, els cabells rossos tirant á roig y la pell blanca y un xich llentiosa. Considerada artísticament, no pot afirmarse que fos lo que 's díu una bellesa, mes per tal la prengué en Joanet, quí, ademés de no calsar gayres punts en qüestions d' estètica, tenía 'l geni un bon xich impresionable.

Per xó, obehint al primer impuls, cridá á sa mare per preguntarli:

—¿Quí es aquesta noya que hi há al balcó de ca'l sabater?

—¡Tórnam el ral!—féu la dona.—¿Per tan poca cosa m' has fet pujar? ¡Quí sab qué 'm pensava que volías!

Digitized by Google

—Bé ¿quí es?

—¿Qué se jo? Alguna forastera, vethoaquí.

—¿Hà vingut per la festa?

—Ja veuràs, noy; ¿me vols creure? Donchs obra 'l balcó y pregúntali.—

Y baixà altre cop á la botiga.

De totas maneras, en Joanet, «per lo que pogués succehir,» posà més mirament que las altras festas en nuharse 'l llas de la corbata, partirse la clenxa, refilarse 'l bigoti y posarse 'l barret, operacións que féu totas devant del mirall.

Al sortir de casa feya patxoca de debó. Perque, això si, en quant á elegant y bon mosso era de lo millor del barri. Alt, bén plantat, moreno y d' ulls espressíus... uns ulls negres, que lluhian sota unas cellas més negres encara. Vestía ab natural elegancia, y tan bé li esqueyan la brusa y la gorra dels días de trevall, com el barret y la americana de las festas.

Sa mare, veyentlo marxar, se 'l contemplava embadalida des del pàs de la porta. Quan li vegé trencar la cantonada del carrer, esclamà entre sí:

—Vaja: no n' hi hà pas gayres de joves que fassin la planta del méu Joanet.—

De sobte, posantse trista, afegí, mentres aixugava duas llàgrimas que brollaren de sos ulls:

—¡Si 'l séu pare tornava del altre mon y se 'l veya tan gran!—

Entristida pel recort del séu marit, s' interná en la botiga, que era de reduhidas dimensións y

Digitized by Google

contenía, á més d' alguns prestatges atestats d' obgectes de terrissa y vidre, un petit taulell ab unas balansas, un quinqué penjat al centre del sostre per un garfi de llautó y quatre cadiras de balca, mitjana una d' ellas.

En aquesta s' assegué la Manela ó siga la mare d' en Joanet. Y enfilant recorts y més recorts, passaren pel séu cervell els més notables de la seva vida... Era filla d' un poble de la costa... Als divuyt anys, trobantse hòrfana de pare y mare y complertament sola en el mon, (puix l' únich germà que tenia feya molts anys que havía marxat á Amèrica,) se n' anà á servir á Girona, ahont entrà en relacións amorosas ab un fadrí fuster, que 's plantà del ofici, casantse ab ella al cap de poch... ¡Quína ditxa la seva al venir al mon el primer y únich fruyt del séu amor!... Però no durà gayre, puix no havía passat un any, que la mort se n' endugué al séu marit, donant això per resultat la venda de la fustería y la compra de la botiga de plats y ollas. Durant els primers anys de ser viuda, se li presentaren bonas proporcións pera tornarse á casar; mes per respecte á la memoria del difunt y per amor al séu fill, totas las havía refusadas.

Y en Joanet, que de molt petit ja comprenía, á la seva manera, la intensitat d' aquell amor, lo pagà ab altre amor tan intens, si es possible que ho pugui ser el que sent un fill per sa mare com el que sent una mare pel séu fill.

Siga com se vulga, ab vint y très anys que feya

Digitized by Google

que 'l xicot era nat, no havían tingut el més insignificant disgust. May la Manela s' havía hagut d' enfadar per cap entremaliadura del noy... ¡Enfadarse! Ni tan sols hauría sapigut com ferho. Tant el séu geni com el séu cor eran de la més bona pasta... Semblava que Déu la hagués posada al mon per estimar... La més petita desgracia que succehís á un estrany, la conmovía quasi tant com las propias.

Això, acompanyat d' un gran seny y d' un temperament alegre y expansíu, feya que li anés á contar sas desventuras la esposa á quí 'l marit havía maltractat, que li anés á consultar son parer la minyona que volía mudar d' amo y que 's reunissin tots els diumenges á la seva botiga pera jugar á cartas, una bona part de las vehinas del carrer.

Aquest era un dels més quiets de la Ciutat. Las casas que 'l componían eran totas vellas y n' hi havía ben pocas que arribessin á tenir tres pisos. Las botigas, quasi totas baixas de sostre y petitas, eran ocupadas per industrials de tota mena; tant es aixís que, sense moures del carrer, podían satisferse las necessitats dels séus modestos vehins, gent de sa casa y enemichs del desordre, per més que en certas ocasións se sortissin de pollaguera y 's tornessin amichs de la bullanga. Però això no succehía què no hi hagués un motíu poderós, com el casament d' algún viudo, el bateig d' una criatura del barri, la puja dels consúms, l' aument de la contribució, etc., etc.

Quan arribava un fet d' aquestos, tant si 's trac-

Digitized by Google

tava de protestar devant de qualsevol autoritat, com si era del càs improvisar uns esquellots, qui armava la brega y duya sempre la batuta, era en Tano sabater, home petit, rodanxó com una bola. Passava ja de las *cinch crèus*, tenía salut y bon humor com als vint anys y era un dels vehíns més entussiastas del séu barri.

Per xó aquell dematí, tot contemplant els adornos ab què 'ls pabordes havían engalanat el carrer, exclamava dirigintse á la seva mitja taronja, una donassa de nóu pams d' alsada y molt més grossa que ell:

—Vaja: això no es carrer ¡cuyro! Això es un reconet de la Gloria. Digas Paula: ¿tinch rahó ó no 'n tinch?

—Es nèt que la tens,—recalcava la dona.

Y ni l' un ni l' altre sabian apartar la vista d' aquell be de Déu.

¡Quina festa la d' aquell any! Ja 's veya, ja, que havían volgut fer una cosa lluhida!

No més era qüestió de donar un cop d' ull de cap á cap de carrer. Els rengles de banderetas eran tan espessos, que gayrebé 's tocavan... Las canyas que adornavan las oberturas, hi eran á centas: entre pisos y botigas, se n' havían esmersat tres carros plèns á corull... De barrabombas, aranyas y estrellas, cada dos ó tres passos se 'n trobavan... Entre fanals, gresolets, cadenetas y altras lilaynas per l' estil, quedavan tapats tots els lletreros de las botigas. Y encara això no era rés, comparat ab els

Digitized by Google

dos archs que, un á cada entrada de carrer, pot dirse que tancavan els esmentats adornos, als que deuen afegirshi una regadora, guarnida ab xéscles y paper de color, obra del llauner; un tarlà de palla, vestit de gran etiqueta, conjuminat pel sastre, y un parell de bòtas, montadas per en Tano ab idèntichs materials que la regadora del llauner.

En quant á la ballaruga, n' hi hà pròu ab dir que á la tarde 's tocarían sardanas al ayre lliure, que al vespre hi hauría saràu al *Odeón* y que la cobla compromesa era la del Agramunt, de Castelló d' Empurias.

L' Ofici que s' havía celebrat en honor del Patró del barri, havía sigut de lo més solemne: ni la orquesta ni 'ls capellàns havían desafinat un punt. Tothom n' havía quedat satisfet y, al sortirne, no hi havía una sola ànima que no 's desfés en elogis.

Justament quan els que hi havían assistit se n' entornavan á casa, seguits dels músichs, en Joanet se dirigía á la iglesia.

Al toparse ab la comitiva y sentir els acorts de la marxa triomfal que anava tocant la cobla, và venirli la mala temptació de jugarse la missa, pensant ab la sardana que devía ballarse en sent al carrer. Però, després de bréus reflexións, và decidirse á santificar la festa, cosa que no féu ab gayre devoció... El séu desitg era tornar á casa, entrar á ca 'l sabater ab qualsevol escusa, entaular conversa ab la forastera y comprométreli algún ball per la nit .. «Ab las altras noyas ja hi ballava tot l' any... Ademés

Digitized by Google

que, á una forastera sempre 's té obligació d' obsequiarla... Pro ¿quí sab què hi tindría que dir la Carmeta?... ¡Pobra Carmeta! ¡Ella ray! De més crespas n' hi havía fet y ab quatre paraulas bén ditas la havía acontentada...»

Ab aquestas caborias y altras per l' estil estigué preocupat durant tota la missa. Quan ne sortí, en comptes d' anar á donar algún tom per las voltas de la Rambla com els altres diumenges, se n' anà de dret á casa.

Encara no feyan dos minuts que hi era, quan la Paula de ca 'l sabater và cridarlo.

—Mira, Joanet, quína forastera tením... ¿Què te 'n sembla? Eh que maca? ¡¡Es de Barcelona!!

—¡Bé vaaja!—féu la aludida—Sempre se 'n burla vostè... Ja l' *onclu* aquêt dematí també 'm feya pagar la festa.

—¡Ay cuyro!—esclamà en Tanò, pegant un cop de puny al cim del taulell.—En Joanet ens guardarà de mentir. ¿No fà Joanet que es maca?

Allò de que la noya fós de Barcelona feya frente al xicot, que no s' havía mogut com quí diu de la falda de la mare. Després que, segóns li havían dit, els barcelonins eran molt burletas... Ab tot, buscà dintre 'l séu cervell alguna cosa bonica per dir, y ell, l' *Esquirol*, com li deyan pel barri, un noy que passava per ser un dels de més «llavia», no encertà sinó á respondre, y encara fenthi embuts:

—Si, si, que... no vaja... que ho es.

—Gracias,—féu la noya ab una ridícola reveren-

Digitized by Google

cia. Y afegí en tó de burla, acabant d'etzarar al desconcertat minyó:—Ja li dich que 'ls hi agrada de rifarse *de* la gent als de Girona.

—Cregui que es vritat.

—¿Vèu? Vostè mateix ho confessa.

—No, no... Vuy dir lo altre... lo...—

La vèu de sa mare, cridantlo per' anar á dinar, lo tragué del compromís.

—*Bueno;* m' agrada molt de conèixerla.

—Lo mateix li dich.—

Y mentres ella deixava anar una desvergonyida rialla, ell entrava á casa seva, renegant interiorment del poch acert que havía tingut.

Tot el dinar estigué enmurriat; tant, que sa mare n' hi preguntà la causa.

—¿Què tens que estàs tan pansit?... ¿Que no t' hà fet bons comptes la forastera?—Y veyent que no tornava resposta, continuà:—¡Beneyt!... més que beneyt! ¡Quan jo ho dich que las mossas t' hàn de fer perdre l' *oremus*... Està clar: li dèu haver fet un paper de tant-se-me-'n-dona y ja me 'l tenìu capficat. ¡Vès de què fàn homes!

—¿Sì?—esclatà en Joanet, tocat del amor propi.—Ja veurèu á la tarde.—

Cap allà á las duas, el carrer comensà á omplirse de jovent desitjós de puntejar el nostre ball nacional. Collas de fadrins, endiumenjats, anavan d' un cantó al altre *tirant floretas* á las minyonas que, formant petits rotllos, glatían per sentir el contrapunt anunciador de la primera sardana. No 's féu esperar

Digitized by Google

gayre aquesta, puix abans de tocar dos quarts de tres, ja eran comensadas las ballas.

Al primer espinguet del fluviol, las collas de fadrins y els rotllets de minyonas se varen disoldre, pera distribuhirse en parellas y formar rodas humanas, que 's movían ayrosas al compàs de la música.

Llavoras en Joanet, decidit, ab afany de reivindicarse als ulls de la forastera y un bon tròs enardit per la escena del dematí, và dirigirse somrihent á la barcelonina, que estava al pàs de la porta de ca 'l sabater conversant ab la Paula.

—¿Que 'm faría 'l favor de rompre 'l foch ab mi?

—¡Ayay! ¿Jo vòl que balli *això?* Ni sabría com posarmhi.

—Millor. Aixís podré ferli de mestre. Justament ab aquestas cosas, mal m' està 'l dirhc, pro soch un trunfo... Y ¿vèu? me sembla que vostè hà de tenirhi disposició ab aquêts peuets.

—Es favor, pro...

—Mira Layeta,—interrompí en Tano sortint de la botiga:—Déixat de favors y agàfat del bràs d' en Joanet. No 'ns hèm menjat may cap persona perquè no ballés ab totas las reglas del art una sardana. Y *mirat,* si algú troba que no 'n sabs pròu, que no s' hi enfondi y que 's fassi 'l càrrech que d' ensenyat may ningú hi hà nascut... Ah, y des d' ara t' aviso: si no fàs pas el pensament de divertirte, demà mateix t' acompanyo á Barcelona. ¡Què cuyro es això! Ja ho sabs que á mi m' agrada alegre la gent.

—Be vaaja—féu la noya.

Digitized by Google

Y s' agafà del bràs del noy de la Manela.

Havent acabat la sardana, en Tano 'ls hi preguntà «com havía anat».

—Com una seda,—respongué 'l xicot,—lo que 's díu com una seda... Aviat ne sabrà per ensenyarne.

—Si, conti,—féu la Layeta.

—¿Ho vèus com no t' han agafat?—reprengué en Tano.—Ja cal que 'n ballèu alguna altra. Y tu, Joanet, que me la ensenyis bé... y que ho fassis «*con prontitut y asmero*», com jo 'l calsat... y que hi posis tots els sentits ¡cuyro!—

¡Ja ho crech que 'ls hi và posar! Tant com duraren las ballas, no 's và moure un moment del costat de la barcelonina.

Digitized by Google

II.

Quan la Manela y son fill arribavan á la sala del Odeón, ja eran ocupats la majoría dels palcos. Del empostissat, regat de tot just, se 'n desprenía una fortor de resclosit que féu dibuixar en la cara de la Manela una ganyota de disgust. En Joanet llambregà d' un cop d' ull tota la sala, cercant algún conegut ab quí pogués acombayarse la seva mare. Mes la escassa claror que donavan els pochs metxeros de gàs encesos, no era pròu pera distingir á ningú á vint passos.

De sobte, l' encarregat dels llums n' encengué

Digitized by Google

un d' aprop séu. Allavors en Tano, que ocupava ab la Paula y la Layeta un palco dels del fons de la sala, cridá que s' hi acostessin.

—¡Cap aquí, cuyro!

—¡Ja venim!—respongué l' *Esquirol.*

Després d' acostarshi, mentres sa mare s' asseya al costat de la Paula, preguntá á la Layeta, que estava acomodada prop de la barana del palco:

—¿Com li han probat las ballarugas?—

Y obtingut un «molt bé, gracias,» amanit ab una engrescadora rialleta de la interpelada, notant que aquesta treya 'l vano y el mocador d' una cadira que tenía al costat, s' hi assegué, engrescantse 'ls dos en animada conversa.

La sala comensava á omplirse. Las familias del barri ja hi eran quasi totas. A la porta, els pabordes no s' hi entenían, ab tanta gent com volía entrar. Des del séu lloch, els músichs afinavan els insturments, com si ab las notas soltas que 'n treyan volguessin anunciar el próxim comens del ball. Algúns joves, passejant d' un cap al altre de sala, ullavan á dreta y esquerra, comensant á pendre vistas pera triar balladora. Altres, estintolats al empit dels palcos, s' entretenían donant conversa á las noyas que 'ls ocupavan.

Tot eran crits y riallas, tot era animació y alegría.

Els vestits llampants de las noyas, barrejats ab las modestas brusas, las senzillas americanas y la tela blanca de la camisa d' algún vehí que, etgegant

Digitized by Google

al bordell las etiquetas, s' havía posat en còs de mànigas, formavan un conjunt abigarrat y estrambòtich, capàs de sorpendre á qualsevol que assistís per primera vegada á un ball de festa de carrer.

Tot d' una, entre 'l garbuix de gent que tapava la porta, aparegueren la Caterina y en Pau de la fleca, precedits de sa filla... aquella Carmeta ab quí en Joanet havía pensat al dematí tot ohint la missa. Fent d' acompanyant á la noya, anava al séu costat en Vador de ca 'l sastre.

Com que 'ls llums eran ja tots encesos, podían distingirse perfectament als entrats de nòu.

Era 'l flequer un home alt, escardalench, gris de cabell y barba y simpàtich de fesomía. Duya 'l bràs esquerre y 'ls dits de la matcixa mà, en actitut de pendre un pols de rapè, y 's dibuixava en sa boca un somrís de bonhomía, que deixava entreveure un caràcter obert y franch.

La seva dona, en quant á figura, era tot lo contrari d' ell: baixa, rodanxona y de cabells encara ben negres. Ab tot y estar grassa, caminava ab desinvoltura; malgrat els séus quaranta nòu anys, s' endevinava per sas faccions, estrafetas pel temps y la greixina, que havía tingut la cara hermosa. Els que la coneixían de quan contava tot just vint primaveras, asseguravan que havía sigut el retrato de la seva filla, ab la única diferencia de que ella era baixa y la Carmeta alta.

¡La Carmeta! ¡Allà si que hi havía una galàn mossa! La seva cara, de nàs recte. de ben dibuixat

Digitized by Google

perfil, de llavis roigs y d' ulls negres, esqueixats y en alt gràu expressius, estava enquadrada per una cabellera fina y abundosa que, pentinada enrera y acabant ab un senzill monyo d' *enciamada*, deixava al descobert un front espayós y llís. Un modest vestit de satí de cotó blàu ab floretas blancas, cobría son còs... un còs de formas proporcionadas y de graciosos moviments; duya, penjat al coll ab un cordonet de seda, un vano ab el qual se donava ayre, y, per tot adorno, ostentava sobre 'l pit un ramet de clavells.

No era 'l séu acompanyant (y li faltava un bon xich pera serho) lo que ella 's mereixía. Semblava tenir, si fá ó no fá, de vint anys á vintydós. Vulgar en extrem, no pot afirmarse que fos alt ni baix, gròs ni denarit, blanch ni moreno, guapo ni lleig, elegant ni desgarbat.

Al adonarse dels entrats de nóu, en Joanet experimentà una sensació desagradable... igual que si hagués rebut una bastonada al cap. Y, com si 'l cervèll se li hagués convertit en una pila eléctrica y els nervis en *conductors*, sentí dintre séu, al rebre'l truch, una estranya corrent que feya tremolar tot el séu còs, estrènyer involuntariament sos punys y bategar son cor esvalotadament.

Quedà una estona com entontit, sense atendre á rès de lo que deya la Layeta. Tot d' un plegat, notant que la noya se 'l mirava estranyada, féu un esfors pera recobrar el domini propi y 's posà á enrahonar sense cap mena de solta y á riure sense

Digitized by Google

motíu... un riure nerviós, que no li passava dels llavis.

No trigà gayre á sentirse la fressa d' un arquet trucant á la esquena d' un violí y, quasi al mateix temps, và rompre 'l primer vals.

—¿Qué hi anem Layeta?—féu en Joanet aixecantse.

—No hi tinch inconvenient... Pro ¿qui sab si esperàvam que hi hagués alguna altre *pareja*?

Com si ho haguessin sentit, varen rompre 'l foch en aquell precís moment la Carmeta y en Vador.

La Layeta s' agafà del bràs que li presentava en Joanet y 's posaren á voltar... Mes era tal l' esvera-ment del xicot, que s' entrebancava á cada segón, trepitjava á sa parella á cada pàs y perdía 'l punt á cada giravolta .. Lo que á n' ell el tenía preocupat era la Carmeta... «Allò era lo que li donava neguit... Oh, y lo que més gréu li sabía era que ballés ab en Vador, el séu enemich de tota la vida... No, lo que es aquella ray, no li durían pas á vendre. Sobretot el de ca 'l sastre se n' havía de recordar. Ja li posaría las peras á quarto ell, quan se li presentés ocasió... Y que no 's queixaría pas de la pesada.»

Mentres anava rumiant d' aqueix terme, en Vador deya á la seva balladora:

—Míratel l' *Esquirol*... ¡Sembla algú ballant ab la forastera de ca 'n Tano!

—Y be, home, que s' arregli,—féu la Carmeta ab manifest disgust.

—¡Ja 't dich jo que 'n gasta de fatxenda! Ab

Digitized by Google

aquêts ayres d' *aquí soch jo*, sembla 'l rey de las Indias... ¡Si 'n và de satisfet! ¡Don *Fanfarria!*

—Mira: si 'm vols fer un favor, calla.

—Oh calla, calla... Es que 'm fà rabia això. Quan no sab ab quí ànar tot son las noyas d' *aquí*, pro quan ne troba d' altres ja no se 'n recorda.. Sembla estrany *hasta* que l' escoltèu... En cambi, dels que son formals sembla que ni tan sols ne fèu supòsit... No, lo que siga d' avuy endevant ja t' asseguro que faré com ell. Si, si, ja...

—No 'm pensava pas que hi hagués un ball aixís,—interrompí fent l' orni la Carmeta.

Però en Vador continuà enrahonant pel mateix estil.

—Ja t' ho deya jo que no 'n fessis cás. ¿Ho vèus com tenía rahó? Si m' haguessis escoltat á mi quan vaig demanarte per' enraho.....—

¡Flast! Un patach que và rebre al bell mitj del clatell li trencà la paraula. Và girarse enfurismat, s' adonà de que tenia á pochs passos á la Layeta y en Joanet, y endevinant en aquest al autor del cop, li llensà una mirada d' odi, que contestà degudament el noy de la Manela.

Des d' aquell moment, els dos minyóns no 's deixaren de vista. Al acabarse 'l vals, entre 'l remoli de jovenalla que, pantejant de cansament y aixugantse 'ls rostres amarats de suhor, se dirigían á diferents indrets de la sala, varen toparse las duas parellas. En Joanet mirà á la Carmeta un moment, y ullant després á n' en Vador ab ayre despreciatiu,

Digitized by Google

llensà al sól una escupinyada, com si sentís fàstich d' haverli decantat la vista; en Vador féu una rialleta de mofa y empengué suaument á la Carmeta pera deixar lliure 'l pàs.

—Apartemnos, tu, que ara vé 'l senyoriu...—

La noya girà 'l cap, aparentant indiferencia... La gelosía, una gelosía que li furgava 'l cor, fentli batre com si volgués esbotzar el pit que 'l tenia presoner, feya allunyar sa pensa de tot lo que la enrondava. Seguía d' esma á n' en Vador, com si la voluntat li hagués fugida. Son cervell, per una successió d' ideas, s' embrancà ab un recort trist... Pensava ab un séu germanet, mort algúns anys enrera, del qui havian sigut padrins ella y l' *Esquirol*. Y recordava la alegría que li havía donat la vinguda al mon d' aquell angelet... y 'l gran desconsol ab qué plorà la seva mort... «Ben mirat, ditxós d' ell,» esclamà per últim... Y un desitg, un inténs desitg d' ajuntarse ab el séu germanet, lo cor-prengué tot d' una.

Quan s' adonà de que havían arribat al palco hont hi havían els séus pares, li semblà que revenia d' un sòmit y 's tingué d' esforsar pera reprimir un ¡ay! de sorpresa, que estigué un instant si fuig no fuig dels séus llavis.

En aquell moment la sala sobreeixía d' animació, y 's confonian en desconcertat concert, el brugit de centenars de conversas; els crits dels pabordes, que 's disputavan sobre quin d' ells havia de guardar la entrada quan toquessin el xotis; las in-

Digitized by Google

timacions que las pabordessas, ajudadas per algunas nenas del barri, feyan als joves, á fi y efecte de *colocar* tots els bitllets de la rifa d' un monumental *ramillete* que devía sortejarse á la mitja part del ball; las discussións que armavan una colla de xavalets per' aclarir punts de tanta trascendencia com sapiguer quín d' ells ballava més be 'l vals rodant «al inrevés,» ó esbrinar quín feya 'l remolinet millor y ab més gracia; las intergeccións aspres dels uns; els xiulets dels altres; el plor d' una criatura á quí havían trepitjat; la fressa de corredissas que armavan els baylets y las mossetas del barri, y mil y mil sóns diferents.

Per més que las finestras que donavan al carrer eran obertas totas, la calor era insoportable. Això y el fum dels cigarros dels homes, barrejat ab la pols que s' aixecava del empostissat, la escalfor que donavan els llums y la fortor de las essencias d' algunas noyas, vinguda á menos á causa de la suhor que las amarava, feya que 's bleixés ab dificultat y que 's ressequessin els narius y el canyó de tothom.

Tant com durà la primera part del ball, en Vador no deixà un segón á la Carmeta. En Joanet, que 'l provocava continuament ab la vista, se vegé obligat á fer grans esforsos á fi de no armar un esvalot y de no donar á entendre á la Layeta 'l malestar que 'l dominava.

Abans de comensar la segona part y després d' haver «dut las donas al café,» sortí á fora per' esbargirse... Cremavan sos polsos y tremolava tot ell de rabia.

Digitized by Google

Feya una nit magnífica... una d' aquellas nits de Juliol en que l' ayre sembla portar flayres desconegudas que convidan á rescabalarse, bleixant á plens pulmons, de la calor soferta durant el día. El cel era tot seré y las estrellas que hi parpellejavan semblava que juguessin á quína lluhiría ab més forsa. Algún rossinyol engaviat, des del balcó hont tenía penjada sa presó de fil-ferro, trenava deliciosas passadas, com si ab sas cansóns volgués glosar las hermosuras de la nit, mentres que 'l sereno, l' envejós del sereno, cantava l' hora ab vèu enrugallada, com en senyal de protesta.

Al trobarse lliure de la sofocació del ball, en Joanet deixà escapar un fondo sospir y 's queda un moment aturat, assaborint ab delicia 'l goig de respirar l' ayre sanitós y pur. Després aixugà la suhor de sa cara, caragolà un cigarret y, tot encenentlo, comensà á caminar á la ventura, enfilant carrers y carreróns, sense una direcció fixa.

Anava capficat, ab la imatge d' en Vador encastada al cervell... «Volía venjarsen d' en Vador. ¡Oy ne feya de temps que li duya votada!... Primer, per la tirria que, sense saber per qué, li havía tingut sempre;... segón, per haver sigut ell quí li havía tret el motiu ab que l' anomenava la gent del barri;... després, per las intencións que sempre havía tingut respecte á la Carmeta;... y sobretot, per l' acte d' aquella nit... Aquesta si que no li passava; la havía de pagar com tres y dos fán cinch. Gayre mal no n' hi volía pas fer... Només era qüestió de ferli

Digitized by Google

entendre la rahó á la forsa... un parell de cops de puny den donats y llestos. .»

Encaboriat ab ideas d' aquesta lley, seguía caminant d' esma, quant, de cop y volta, li semblà sentir passos derrera séu. Y al girarse per veure de qui eran, sentí una mà que l' agafava d' una espatlla.

Instintament, féu un salt enrera pera deseixirsen. Mes, revinguentse totseguit, s' adonà de que precisament se las havía ab el mateix Vador.

—¡Oy que vens be, home! Cabalment tu y jo hem d' aclarir un assumpto y, ja que 's presenta la ocasió, tant se val que la aprofitem.

—També 't seguía per dirte alguna cosa,—féu en Vador. Y acostántseli fins á tocarlo, ab els punys closos, llensant espurnas pels ulls, afegí, després de llensar un renegh que era tot lo contrari de benehir á Déu:—¿Vols tornarho á fer lo que has fet al ball?

—¡Pròu!—afirmà en Joanet;—á bodas me convidas.—

Y li etgegà á la cara un fort cop de puny.

En Vador quedà un moment parat, sense veure rés, sinó 'l raig de sanch que féu brollar de son nàs la mà del *Esquirol*... Després, mirant al séu contrari ab ulls de fera, s' hi abrasonà.

Forcejaren una estona, una llarga estona, fins que anaren á capgirells; y cayent en Joanet al cim, agafà á n' en Vador pel coll, deixantlo anar tot d' una.

—Ja véus que ara 't podía escanyar,—li digué

Digitized by Google

aixecantse.—Pro perque sàpigas que no vuy rebaixarme, te deixo estar per lo que ets... ¡Apa, fuig del méu devant!—

Y, per despedida, li doná una puntada de péu.

Avergonyit en Vador, arreplegá 'l barret que li havía caygut durant la brega, y brut de cap á péus, fet una llastima, tot renegant de baix en baix, se dirigí cap á casa seva pera cambiarse la roba bruta de sanch. En Joanet s' espolsá, s' arreglá la corbata, se fregá cara y mans y tirá altra vegada cap al Odeón.

Mentrestant, veyent que trigava á tornarhi, la Layeta prometía els balls de la segona part y la Manela suhava d' angunia... La Carmeta, des d' un recó del séu palco, espiava la porta continuament .. Ja s' ho temía ella lo que havía passat. Des del moment de veure sortir en Joanet y notar que en Vador el seguía, el cor se li havía esvalotat de mala manera. «¡Próu s' havían barallat, próu!... Y tot per culpa d' ella... Perque si no s' hagués deixat acompanyar per el de ca 'l sastre, d' altre terme haurían anat las cosas. De totas maneras, al que n' hi tocava més de culpa era á l' *Esquirol*, que en tinguent una forastera, ja no 's recordava de rès més. ¡No acostàrseli un moment en tota la tarde! Be, per xó, com que ella no s' havía mogut de casa... Pro ¿qué li costava á n' ell d' haverhi entrat? *Vatja*, quí més quí menos, tots tenían lo seva part de culpa...»

Y axís s' anava entilant... Tan aviat se reconvenía y es carregava la responsabilitat de lo que po-

Digitized by Google

gués succehir, com se 'n deseixía pera recriminar á n' en Joanet

Per fí, considerant que ell era 'l quí primer havía faltat, determinà ferli un quants dias de mala cara... «Sí, això era lo més encertat... Deixarlo y fins que hagués repapiejat un bon xich, no volguerhi tractes... Aixís un altre cop s' hi miraría més á fer las cosas... Ja 'n feya massa de temps que sovintejavan els fets d' aquella mena... Y als homes, quan se 'ls n' hi dexa passar una, ja 's creuen que 'ls hi han de passar totas. Donchs si en Joanet creya això, anava errat... ¡Vès! ¡Còm si una no tingués amor propi!»

Fet el determini, ja no pensà sinó en estudiar be 'l paper que faría al *Esquirol*. Y seguía encara pensanthi, quan el xicot entrà á la sala, després d' haverse batut ab en Vador. No feya pas dos minuts que havían comensat á tocar la americana... L' aspecte del ball era molt inferior al que presentava durant la primera part. Més de una tercera part dels palcos eran buyts. Algunas donas, poch acostumadas á perdre nits, se las arreglavan com podían pera contentar la són, fent alguna bacaynota de tant en tant. D' altras, menys contentadissas, preferint las comoditats del llit als inconvenients d' una cadira de balca, comensavan á menar terrelló als seus homes á fí de que donguessin als seus fills ó fillas l' ordre de plegar, mentres que 'l jovent, entregat á la bulliciosa Terpsicore, no 's recordava de fer cap mena de compliment al ensopit Morfeo.

Digitized by Google

En Joanet ressegui d' un cop d' ull tota la sala; y veyent que la Layeta ja estava ballant, se dirigí á la Carmeta.

—¿Tens compromís?—

Ella feu que no, ab un moviment de cap.

—¿Vols ballar?

—*Bueno*...—

Quan anava á buscarla, en Joanet discorría moltas cosas pera dirli tot ballant; més quan hi fóu pel mitg... ¡rés! no 's podía traure un mot de la boca.

—¿Y donchs?—digué ella mirantlo de fit á fit, entre ressentida y mofeta.—¿Que ja t' hàn près la balladora?... ¡Vès! ¡Tan bona *pareja* que feyau!... ¡Això si que es llàstima, *vatja!*... Y ¿còm es que t' hagis rebaixat á venirme á buscar?... No 't renyarà pas *ella?*

—¿Y en Vador á tu?

—Ay no, fill. A mi ningú m' hà de renyar ¿ho tens entès?; y molt menos en Vador.

—Be, dona, be... Jo ho deya ..—

Varen enrahonar poca cosa més:... ell moix, enfadada ella, tan enfadada, que 'l xicot, acabada la americana, và dirli tot acompanyantla al palco.

—Ja veuràs noya; si tu tens aquèt geni no se que dirte. Y si alguna cosa hi hà que no t' acomodi, el téu pà y el méu es molt ben partit.—

Mes, encara no li hagué girat la esquena ja s' hauría retractat... «Tanmateix n' havía fet un grà massa... Perquè al cap y á la fí ja 'n tenía rahó ella d' haverse ressentit »

Digitized by Google

Rumiantsho aixís, entrà en el séu palco. S' assegué altre cop al costat de la Layeta y li preguntà si tenía compromís pel ball següent.

—Es per l' únich que no 'n tinch. Els altres si que ja 'ls ballo tots.

—Donchs que 'l ballarem?

—Ab molt de gust.—

Y 'l ballaren sense dirse quasibé cap paraula.

El que tocaren després và passarlo l' *Esquirol* assegut al palco, combinant la manera d' arreglar las pàus ab la Carmeta. Y quan assenyalaren els rigodóns se li acostà, resolt á donarli una satisfacció La noya hi aná tota seria.

En el descans del primer al segón quadro, en Joanet posà fil á la agulla.

—Dèus estar tota enfadada per lo que t' he dit... Pro feste 'l càrrech que tu... ¡Déu n' hi do del geni que tens!... ¿Sabs qué es lo millor? Que 'ns ho deixem córrer y lo que hagi estat hagi estat.

—¡Cà barret! ¿No hàs dit que 'l téu pà y 'l méu era molt ben partit?... Donchs tu mateix... ¡Pròu que 't conech herbeta!. . Ara estàs ressentit ab la de ca 'n Tano perqué no te 'ls hà guardat tots... Home, arréglat ab ella... No m' espliquis rès á mi.

—Pro dooona . .

—No 'n treuràs pas rès, vatja. Y mira: si 'm tornas á parlar d' aquestas cosas, te planto.—

Peró ell, que no la creya capassa de fer lo que deya, continuà:

—Com que aqueixa tarde no t' hàs deixat veure, o...—

Digitized by Google

Y aquí 's quedà ab la paraula á la boca, puix la Carmeta, tota sèria, amidantlo de dalt á baix ab una llambregada, s' allunyà depressa del séu devant, deixantlo palplantat entre las empentas dels balladors, que emprenían el segón quadro de rigodóns.

Pera l iurarse de las empentas, se ficà en un palco que vegé buyt; y deixantse caure en una cadira, ab la testa aclofoda y 'l rostre sepultat entre sas mans, plorà de despit... Després, ja desfogat, aixecà la vista, y una foguerada de rabia li enrogí la cara... En Vador, mudat de cap á cap, era á dos passos d' ell, acabant de ballar els rigodóns ab la Carmeta.

¡Aquella si que de cap manera la pogué aguantar! Y aixecantse furiós, và desparellarlos d' una rebolada. Formalisantse en Vador, alsà 'l puny y 'l descarregà ab forsa al cap d' en Joanet, quí, al sentirse la tostorrada, se li tirà al cim enfurismat.

¡Quina confusió la que 's produhí allavoras!... Els músichs deixant els insturments; desfentse las parellas; els dos combatents rodant á capbussóns; desmayada la Manela; el sabater ¡cuyro! demanant vinagre; las donas despertas, xisclant; las que estavan dormint, despertant esforehidas; els homes corrent; plorant la Carmeta; abandonant la entrada 'ls pabordes, y tothom regirat, no sabent lo que 's pescava.

Gracias á que la autoritat, representada pel sereno, els coneixía per haver viscut al séu mateix carrer, aquella nit s' escaparen de dormir al *violón* el noy del sastre y 'l de la Manela.

Digitized by Google

Digitized by Google

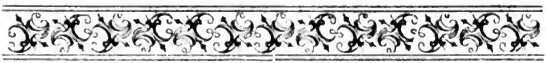

III.

Eran petits, petits y ja las vehinas xafarderas afirmavan que eran nats l' un pera l' altre.

—Això acabarà ab un casori. Tinguèu compte quí us ho díu,—feya una sortintne á parlar.

—Filla, jo be ho he pensat sempre,—recalcava una altra.

—Lo que es jo hi posaría las mans al foch,—afegía una tercera.

Y la vritat es que, dels séus actes, no se 'n podía deduhir altra cosa. Sempre se 'ls veya anar junts... Si jugavan á cuyt ab las altras criaturas del

Digitized by Google

barri, triavan tots dos el mateix amagatall; si volían estrafer las visitas dels senyors, s' agafavan del bras, representant el paper de casats ab una parsimonía que feya apuntar la rialla fins en las caras més faréstegas... De las bolas, rodolins, pinyols d' abricoch y *retratos* de capsa de cerillas que ell *guanyava*, n' hi entregava á n' ella la meytat. Y ella, corresponguent á aytals finesas, li regalava á n' ell tot sovint estampas *brodadas* y de *goma*, que las monjas li havían donat en premi dels séus trevalls del col-legi, y, cada any, per la diada de Sant Joan, li feya algún present:... un mocador ab las inicials brodadas, una targeta de *paper Bristol*, un parell de mitjas de reixat... tot fet á casa, sense consentiment de las monjas, mes á complerta satisfacció dels séus pares, als quins feya caure la baba d' alegria sentir quan ella, ab molta serietat, anomenava á n' en Joanet «el méu promés,» y quan ell, també molt formal, deya parlant de la Carmeta «que era la seva xicota.»

Peró vingué que feren tots dos la Primera Comunió. Y entre lo que aprengueren del capellà que vá prepararlos per' acte tan solempne y las recomanacions de la gent, que 'ls hi donava la enhorabona dihéntloshi que ja eran grans y que calía tenír seny, comensaren á donarse vergonya de tractarse com s' havían tractat fins allavors; y d' ensá d' aquell día, en Joanet no parlá més de la seva xicota, ni la Carmeta del séu promés.

Allò de jugar á cuyt y á visitas y d' obsequiarse

Digitized by Google

ab rodolins y estampas, també s' acabà, puix ella, en comptes d' estarse pel carrer y anar al col-legi, comensà á ajudar á sa mare en las feynas de la casa, y ell, en lloch de jugar á bolas y á retratos, entrà d' aprenent d' argenter.

En aquell endemitg la mare de la Carmeta deslliurà d' un nèn; y trobantho la cosa més natural del mon, varen ferlos padrins.

¡Quína festassa la del día de batejar la criatura! Tota la maynada del carrer và serhi convidada.

A l' hora del refresch feren colocar als padrins l' un al costat del altre... Y aprofitant un moment que 'ls convidats estavan rihentse d' un que s' havía empastifat tota la cara de crema, en Joanet, de baix en baix, que només ella 'l pogués sentir, digué á la Carmeta:

—Tu... ¿Ens casarem quan serem grans?—

Ella abaixà 'l cap tota avergonyida. Notant que no tornava resposta, en Joanet insistí, boy donantli un truch ab el bras:

—Apa, digas... ¿Ens casarem?

—Oh .. no ho se... ¿Què vols que 't diga...

—Que si, dona.

—Be donchs... ¡si!

—¡Noy que be!—murmurà 'l xicot. Y pujant al cim de la cadira afegí cridant:—*¡Senyores!... ¡Viva* la senyora padrina!

—¡¡Viva!!—respongueren á la una tots els convidats.

Y des d' aquell día, en Joanet y la Carmeta donaren per fet lo que las vehinas profetisavan.

Digitized by Google

Al cap de poch temps, la Caterina, considerant que «una may sab ab lo que 's pot trobar,» resolgué fer pendre un ofici á la noya. Y després de molt rumiarsho y de parlarne ab en Pàu, decidí que aprengués de pantalonera, per lo qual và ferla entrar á ca 'n Vador, que allavoras estavan á las *Casillas.*

Com que li venía de passada, cada mitg día y cada vespre, á l' hora de plegar, en Joanet se feya caure be de toparse ab la Carmeta, per' acompanyarla fins á la porta de casa seva.

Mes, vetaquí que un día que s' estava passejant amunt y avall de la acera, tot devant de la sastrería, sortí en Vador y me l' emprengué.

—Mira tu: el día que tornis anar ab la *meva* aprenenta, t' inflo 'ls nassos.

—¡Oh, t' inflo 'ls nassos! Aviat es dit aixó... ¡Veyam si ho probas, *llenguero!*

—¿Si?—féu en Vador donant una mirada al séu derrera per' assegurarse de que las ventallas de la botiga estavan obertas...—¿Que ho provi? ¡Donchs ja la tens!—

Y li donà un cop de puny á la cara y 's ficà corrent á la botiga.

D' aquell día ensà, els dos xicots s' havían considerat com enemichs irreconciliables... Y á mesura que s' anavan fent grans, anava creixent el séu odi, odi que arribà al séu grau més elevat, quan á ca 'l sastre anaren á viure al mateix barri.

Llavoras và ser quan en Vador batejà ab el nòm

Digitized by Google

d' *Esquirol* á n' en Joanet... Era un día que la Manela havía anat als Angels ab una colla de vehinas... En Joanet s' havía quedat á tenir compte, y á la tarde, pera matar l' aburriment, entrà á donar conversa á las noyas de ca 'l llauner, que estavan á la seva botiga repassant roba blanca. Mes, com si aquell día hagués sortit del infern algún dimoni ab l' encàrrech de trencar obgectes de vidre y terra cuyta, donà la casualitat de que á ca la Manela hi hagué tal demanissa, que en Joanet passà tota la tarde entrant y sortint de ca 'l llauner á casa seva y de casa seva á ca 'l llauner.

Adonantse en Vador de la maniobra, se recordà d' un esquirol que tenían á ca 'l adroguer en una gavia formada per dugas casetas de fusta, ab un cilindre de fil-ferros entre mitg, que comunicava ab las casetas per uns forats que hi havía en lo que formavan las bases del cilindre... Y comparant las anadas y vingudas d' en Joanet ab las del esquirol, que 's passava tot el día saltironant d' una caseta á la altre, ho féu notar á una colla de vehinas, que estavan conversant al mitg del carrer.

Caygué en gracia la comparansa; aquellas vehinas comensaren á anomenar á n' en Joanet l' *Esquirol* de la Manela; corregué 'l motíu de boca en boca, y al cap de poch ja era usat per la majoría dels vehins.

De primer entuvi, en Joanet, sentintse dir aquell nom, fins s' hi arribava á estufar, afalagantlo y tot que 'l comparessin d' aquell terme... Els trobava

Digitized by Google

aixerits ell als esquirols, li agradava veure las cabriolas que feyan y aquella gracia que posavan en tots sos moviments.

Però al enterarse de que havía sigut cosa d' en Vador, ja no 'l trobà tant bonich el motíu, ja li semblà de mal gust. Y al veure que, llevat d' uns quants amichs, ningú l' anomenava ab el séu nom, s' enfadà de mala manera, de tan mala manera, que jurà venjarse costés lo que costès.

Per xò aquella matinada, després d' haver sortit del ball, mentres se revolcava pel llit, bregant per' atrapar la sòn, tot recordant els primers rodolins de l' auca dels séus amors ab la Carmeta y 'ls ressentiments que tenia del de ca 'l sastre, deya entre sí, ab l' enardiment del que 's vèu més fort que un séu contrari y la satisfacció del que ha assolit lo desitjat: «¡Que hi torni ara á buscarme 'l còs!... ¡No n' hi vindrán ganas de tornarhi!... Y si n' hi venen se las passarà. ¡Ara ray! Ja sab de quína mena son las bromas que gasto... ja ho vèu que ab mi no hi pot partir peras... Y si es que encara no 'n te próu y vol tornar á probar qui te més forsa, ja pot venir quan vulga.»

Ab rahons d' aqueixas, hi passà una estona, una galàn estona, mudant de positura á cada moment, com si al llit hi hagués pica-pica... Per fí, al cap de dugas horas de brega, comensà á faltarli habilior pera bellugarse; sas ideas anaren enterbolintse, y, formant estrambòtica dansa, se barrejaren en son cervell las imatges de la barcelonina, la Carmeta y

Digitized by Google

en Vador, confosas ab els recorts dels séus primers anys y 'ls de las impresións rebudas durant el día...

Després, tot aná desapareguent... desapareguent á poch á poch, derrera un vel obscur que anava espessehintse... espessehintse y escorreguentse, fins que li deixà la imaginació á las foscas. Enmotllá 'l perfil de sa cara en el coixí, clogué definitivament els ulls y la sòn, aquella sòn que tan li havía costat de trobar, quedà mestressa absoluta del séu còs.

No trigaren gayre á ferli amargantas las dolsors del descans, uns sòmits que no tenían rès del color de las rosas... Tot d' una, veya á n' en Vador que se li acostava, volguent tréureli 'ls ulls ab las unglas. Després comparexía la Carmeta, s' abrassava rihent ab en Vador y 's posavan á ballar desesperadament, passantli pel cim... Y ell volía aixecarse per' empaytarlos á cops de puny y 's trobava enganxat á terra .. Paravan els altres de ballar y totseguit, com per art d' encantament, se li aparexían fent de padrins en un bateig... un bateig ab tots els noys y noyas del barri convidats, igual que 'l del germà de la Carmeta .. Y sentía com el de ca 'l sastre li deya paraulas dolsas á n' ella; y veya com ella li corresponía ab rialletas de satisfacció... Y veyentho la rabia l' encenía... S' aixecava enfurismat per' acostarshi, y 's trobava ab uns brassos que 'l tenían agafat pel coll:... era la Layeta que, mirantsel somrisenta y enamorada, li deya tot baixet, á càu d' orella: «Déixals estar home; ja que ells s' estiman, estimemnos també nosaltres.» Y pera fer

Digitized by Google

despitar á n' en Vador y á la Carmeta, comensavan á ferse petóns y més petóns;... els altres feyan lo mateix, y en Joanet, agafant una xicra de xocolata de las del refresch, la etgegava al cap d' en Vador .. Al aixecarse aquest pera tornarshi, se sentía música, anavan per terra xicras y plats, secalls y melindros, cadiras y taula, y els convidats se posavan á saltar y ab ells tots els obgectes de la sala hont se celebrava 'l refresch...

Cap allà á sis horas, en Joanet despertá d' un surt, sentintse ferit de la vista, com si en Vador hagués realisat la amenassa de tréureli 'ls ulls. Peró 's revingué totseguit, notant que d' allí hont li venía 'l mal, era d' un raig de llum que entrava pel balcó, derrera 'l qual se veya bellugar la silueta d' una dona petita, rabessuda y de graciosos moviments. Era la Manela que, com tots el dias, havía entrat al quarto pera pentinarse al devant del mirall. Abans de posarshi, se dirigí de puntetas, sense fer soroll, al capsal del llit.

—¿Qué hi há Maneleta?—li digué l' *Esquirol* allargant un bras y fentli una moxayna.

—Rés; que dormis, vethoqui.—féu la dona amanyagantlho ab las dos mans pera correspondre á la aixera. Després li aclatá 'l cap al coixí, tornà á amanyagarlo y, tot tirant las cortinas de la arcoba á fi de que no li entrés claror, li repetí la atvertencia.

—¡Ep! ¿Qué hem de fer?—cridà 'l noy—Ja podéu comensar de posar las cortinas com estavan... Vuy veure com se pentina jo la meva mare... Vuy ente-

Digitized by Google

rarmen de si enganya á la gent ab aquesta cabellera que porta... Vuy sapiguer si es d' ella aquêt llamp de monyo tan negre que 'm tregina...—

Y plaguejant aixís, hi passà una bella estona. Quan sa mare estigué llesta, probà de trencar el sòn altra vegada, més fóu inútil.

Contat y debatut, allà á las dèu, amohinat de regirarse d' una banda á l' altra de llit, resolgué llevarse. Y la Manela, sentintlo trastejar des de la botiga, pujà á preguntarli què havía sigut lo d' en Vador.

—Rès... Feya molt temps qne 'm buscava y al últim m' hà trobat, veushoaquí.

—¿Que 't volía pendre la Carmeta?

—Per mí que se la quedi, si li dona la gana. ¡Encara 's pensarían que m' hàn de fer fer l' os!

—Ja he vist que 't plantava y m' ha fet tot estrany perque 'm sembla que no te geni per aquestas cosas. Tu sabràs que hèu tingut... Y mira: jo crech que es una bona xicota, pro, al téu lloch, si tractava de ferme fer el beneyt... no 'l voldría pas fer, *vatja*.

—Ni jo tampoch. No la necessito per rès.—

Un crit de «¡Ave Maria!» els hi trencà la conversa La Manela baixà á la botiga y en Joanet la seguí tot rumiant... «No, lo que es ab ell, la Carmeta, ja havía ben acabat... Be próu que 'n trobaría de noyas... Y tant ó més macas que ella... Ben segur, ben segur que, pregada un xich xich, la Layeta... Justament aquella nit havia somiat que s' estima-

Digitized by Google

van ab la Layeta... ¡Quí sab Mare de Déu! Devegadas els sòmits resultan vritats... Bah!... ja que 's presentava ocasió, era cosa le probarho.»

Y, mitg temptat de demanar tracte á la Layeta, somrigué recordant l' esverament que li havía causat el día abans... Mes, tot d' una, desaparegué dels seus llavis la somrisa. Se li havía ocorregut una pregunta... ¿Que no podría ser que ja tingués compromís la Layeta?

Enmurriat pel dubte, s' assegué al pàs de la porta, boy cercant un medi per' aclarirlo.

En aquell moment, la Carmeta sortía de casa seva. «¡Te!» pensà al adonarse d' en Joanet, «ara li faré la enfadada.» Però quan va serhi aprop s' aturá, no sabent si saludarlo ó no, fins que 's decidí per lo primer.

—Adéu, Joanet...—

L' *Esquirol* alsà 'l cap y se la mirà ab fingida indiferencia.

—Ja tens ordres ¡vés!—féu per últim aixecantse y endinzantse per la botiga.

Ella, duas portas més avall, se ficà en una entrada, per no donar que dir á la gent que li hagués vist aixugarse 'ls ulls.

Aquell día, havent dinat, digué en Tano á la seva dona:

—Mira Paula: fà dos ó tres anys que jo no he estat á fer la faixina. De modo y de manera que he

Digitized by Google

pensat *entre mi:* «¡Què cuyro!; ja que tenim á la Layeta, que no sab lo que son aquestas cosas, y ja que s' encerta á ser dilluns, festa del gremi, hauríam de tancar la botiga y fer un punt dels nostres.» No 't sembla que irá be?—

La Paula, per tota resposta, cridà á la Layeta, que era á dalt al pis.

—Mira noya què díu el teu oncle: que irem á fer la faixina.

—¿Y què es això?

—Rès; ja ho sabràs. Jo, mentrestant, vaig á provehir per fer la teca.

—Això es... Y que no miris prim... Tot s' ha de perdre ..—

Y mentres la Paula sortía al carrer ab el cistell al bras y la Layeta se 'n pujava altra vegada al pis, en Tano, passejant amunt y avall de botiga, murmurava tot fregantse las mans:

—¡Ah... ja 'm sembla que m' hi trobo! Allí, á la vora del ríu, sota d' una saula, bufant el foch per coure l' arròs... Després, havent brenat, ab el ventre plè, ballant la sardana... perquè, encara que 'l greix me fassi nosa, tinch de ballar... ¡Cuyro si ballaré!...—

Aquí s' aturá y féu una acció com si dongués un cop de puny al cim d' una taula.

—¡Te! me 'n vaig á dir á la Manela y en Joanet si volen ser de la colla.—

Y dit y fet: travessá 'l carrer ab duas gambadas y féu totseguit la proposició, que vá ser acceptada

Digitized by Google

després de pochs cumpliments, ab la condició de que 'l gasto havían de pagarlo á mitjas.

—Be; no renyirem pas per xò,—féu el sabater.

Y se n' entornà á casa seva content com unas pasquas.

Al tocar dos quarts de cinch al rellotge de la Catedral, sortía del carrer la colla.

En Joanet y la Layeta anavan endevant ab el covè de la minestra Y en Tano, que se 'ls contemplava tot cofoy, trobava que feyan una gran patxoca.

—Mirèu, Manela... Semblan fets espressos... Ell ben plantat, ella ben plantada; ell guapo á tot serho, ella un pom de flors; ell morenet salat, ella *rubia d' ojos assules*... Vatja, rès; ja està dit: fets espressos. ¿Qué m' hi díus Paula?

—Que si, que si,—féu la seva dona.

—Ja ho semblan, ja,—afegí la Manela boy somrient de satisfacció, afalagada per las alabansas d' en Tano.

—Y que consti. cuyro.—

Els dos joves s' havían separat un bon tròs... Tots dos anavan cap-baixos, sense dirse rès... En Joanet rumiava cercant un medi d' eixir del dubte que 'l tenía encaboriat des del dematí. La Layeta las enfilava per altre cantó: pensant ab lo ocorregut al ball y creyentsen ella la causa, sentía 'l goig íntim que dona la vanitat satisfeta... Mes, al veure 'l posat d' en Joanet, se li amargava un bon xich aquell goig.

Per fí 'l minyó và rompre 'l silenci, preguntantli

Digitized by Google

com li havía probat el ball. Y ella, que ja feya estona que 's dalía per parlar dels successos de la nit anterior, contestà totseguit.

—A mi be, gracias. A vostè potser no tant ¿oy?

—¿Per què vol dir?

—Ayay; ¿vostè ho pregunta?... Vaja home, que un bon espant m' ha donat. Me pensava que 's matarían ab aquell altre jove... ¡Si sapigués lo que m' ha fet patir!

—Gracias per l' interés.

—Y tot devía ser qüestió d' aquella noya ¿vritat?

—¿Aquella noya?—cuytà á dir en Joanet.—¡Fugi dona!... Si es una...—

Y com se li entrebanqués la llengua y no s' atrevís á continuar la frase, ajustà la Layeta:

—¿Vèu com no m' *hi etivocat?...*

—Cregui que no hi hà rès de lo que 's pensa,—afirmà en Joanet. Y aprofitant la ocasió, després d' obrir y tancar la boca varias vegadas, com si dubtés, recalcà tot d' una:—Y encara que hi fos... no hi sería des del moment que he conegut cosa que val molt més.—

Ullà fixament á sa companya, pera esbrinar l' efecte que sas paraulas li havían produhit, y veyentla seria y cavilosa, quedà mut altra vegada.

—Vostè dèu pensar: ¡quina noya més tafanera!—féu la xicota després de molt rumiar, coneguent la intenció.—Donchs s' enganya: li *hay* fet la pregunta només perquè no m' agradaría que per mi ¿sab?. . Ja veurà: si jo alguna vegada hagués tingut rela-

Digitized by Google

cions, també 'm sembla que no' m' hauría agradat que 'l méu promès se divertís ab las altras y 'm deixés á mi de recó.—

Y donà á n' en Joanet una mirada, una expressiva mirada, tan engrescadora y carregada d' intencións, que en Joanet, enbadocat ab la blavor d' aquells ulls, que ella jugava magistralment, cuydà á perdre 'l mon de vista. Després, ja refet, pensà: «La cosa marxa Joan...» Y assaborint las delicias del triomf, que ell donava ja per segur, deixà anar un fondo sospir, somrigué y 's quedà capficat altra vegada.

Aixís, muts tots dos, eixiren fora portal y emprengueren el carrer del Carme.

La tarde era espléndida. A baix al Onyar, á la dreta del carrer, las bogaderas, aclaparadas pel sol, aquell sol que cuydava rostirlas cayent de plè sobre sas esquenas y fent traspuar la suhor per tots els indrets del séu cós, s' afanyavan á rentar, armant un estrany concert de crits, riallas y conversas, ab acompanyament de truchs seguits de picadora y xapoteig d' aygua. A dalt al carrer, els pardals, amagats entre 'l fullam dels dos rengles de plàtanes que ressegueixen la carretera, s' entretenían xerrotejant, xerrotejant sense parar, com si estessin contrapuntats ab las bogaderas... Regnava un vent tevi, que removía suaument las fullas dels arbres, y en tota la extensió de cel que 's descobría, no s' hi veya un parrach de núvol. Per xó 'l sol, poguent fer de las sevas ab tota llibertat, queya sobre la carrete-

Digitized by Google

ra, banyantla ab sos raigs xafogosos, en estrem xafogosos, que, ajudats pel vent, feyan insoportable la sofocació.

La Layeta y en Joanet las enfilaren per la banda esquerra, ben arrimats á las casas, á fí de què 'ls protegís del sol la benéfica ombra que hi progectava l' espès fullam dels plàtanes.

Boy caminant, la forastera semblava fixarse en tot lo que la voltava... Dirigía la vista al indret del ríu, y es quedava com ull-presa... Guaytava després el rengle de casas y semblava que no 'n sapigués desviar la vista... Resseguía d' una mirada la carretera y n' apartava 'ls ulls ab recansa, pera dirigirlos altre cop al ríu y á las casas, tornantshi encantar... Y era que aquellas casas y aquell ríu y aquella carretera, despertavan en son cervell el recort, ja mitg esborrat, del poble hont havía nascut... Perquè no n' era ella de barcelonina... Sa verdadera patria era un poble del Empurdà, banyat per la Muga, poble ahont el séu pare, sargento de carrabiners, havía sigut destinat de cabo al poch temps de casat ab la germana de la sabatera...

En Joanet seguía rumiant la fòrmula pera declararse rodonament á la Layeta... Ell pròu trobava que la cosa havía comensat be, pro li donava ansia durla á terme... «No era tot hu tenírselas d' haver ab una xicota coneguda de tota la vida com la Carmeta ó ab una que may s' hi ha tingut cap mena de tracte... Ja n' hi havía per estar capficat, ja... Oh y ell estava decidit, del tot decidit... Y era qüestió de

Digitized by Google

no perdre 'l temps y d' aprofitar la ocasió ja que 's presentava...»

Per fí arribaren al indret de la font del Rey; passaren la palanca que travessa 'l ríu y, un cop arribats sota la estesa de saulas que ombrejan bon trós dels voltants de la font, cercaren lloch apropòsit pera conjuminar la brenada, deixaren el cove y s' assegueren al cim de l' herba.

Collas de gent del barri que hi havían arribat abans que ells, comensavan ja á trastejar per la minestra... Aquí 's veya un home aqueferat, arreglant uns fogóns ab dos ó tres rierenchs; allá un altre cercava llenya per' encendre 'l foch; més ensà un baylet impacient, comensava á *parar taula,* extenent las estovallas á terra... Algunas donas, arremangadas de brassos, ab las faldillas del cim doblegadas fins á jonoll, anavan d' un cantó al altre pera donar ordres als homes; vigilar que las criaturas no s' acostessin al ríu; enmatllevarse l' oli, la sal ó 'l vinagre que s' havían descuydat; posar el ví, las xindrias y els melons en fresch, y arreglar tots els detalls á fi de tenirho tot á punt... Altras, prenentho ab més calma, la feyan petar, boy assegudas á l' ombra. La majoría dels homes, en màniga de camisa, estavan ajeguts al sòl, fent cumpliment á la mandra que 'ls tenía presos.

—Joanet, digui: ¿quí son aquells?—

Aquells eran els músichs, que acabavan d' arribar ab els instruments á coll. La Layeta restà encuriosida á causa de la indumentaria de tots els de la cobla. *L' Esquirol* satisféu sa curiositat.

Digitized by Google

—No se n' estranyi de vèurels aixís; com que son pagesos vàn vestits á tall de pagès.

—¡Ayay!

—Oh, y no saben de solfa, no,—reprengué en Joanet.—Altra feyna tenen que apendre de solfa... ¿Repara aquell del fluviol y el tamborino? Donchs si s' està gayre per quí, ja 'l veurà més de quatre vegadas menant una carreta encimbellada de faixinas. Justament es el llenyater de ca 'n Pàu... Tant ell com els altres de la cobla, son dels encontorns de la montanya dels Angels... Per xò es que 'ls hi diuen els «músichs de sequer.»—

Derrera 'ls músichs arribaren en Tano, la Paula y la Manela.

—Hèm...—féu el sabater totseguit, senyalant ab el cap á la seva nevoda y *L' Esquirol.* Y girantse en rodó, digué á las duas donas, que venían tot derrera:—Me sembla, me sembla... que aquêt parell... Vaja, cuyro... que son molt amichs.—

Se miraren els dos joves boy somrihentse, y mentres la Manela y la Paula celebravan la dita ab un «ja teníu rahó» la primera y ab un «sempre seràs tu» la segona, el sabater se deixà caure al sòl y es posà á revolcarse com una criatura pel cim de l' herba.

Ben aviat, certs apetitosos perfums de sofregit embaumaren l' ayre, fent esmolar las dents de tothom .. Dotzenas de cuynas improvisadas funcionavan á la una. Homes y donas, jovent y maynada comensaren á moures, y s' armà tal bellugadissa

Digitized by Google

que tothom semblava dur dintre séu un dipòsit d' argentvíu... Rondant d' una banda á l' altre, els gossos d' algúns vehins espiavan las cassolas y, tot ensumant ab fruhició la delitosa fragancia que 'n sortía, miravan á tots indrets, esperant el més petit descuyt de las donas, per' apoderarse del primer tall que se 'ls hi presentés á tret de caixalada... Ningú estava sense fer rès... Els uns, á la vora del ríu, s' entretenían arreglant clots apropòsit pera posarhi á refrescar els melóns y las xindrias; els altres, mitg ageguts, s' afanyavan á bufar el foch... Tothom anava en dansa.

Per fí, á las sis tocadas, comensaren á brenar la colla del sabater, qui, ab el tapador de la cassola á la mà, contemplant embadalit la fumera del arròs y aspirant sa apetitosa flayre, cridà entussiasmat:

—¡*Viva* la mà de plata que ha fet aquest arròs que només de sentirne l' aroma ja fa venir xalivera!... Y ara á endrapar ¡cuyro!—

Degut al traguejar, á la xerrameca de tots y á la circunstancia de menjar com quí díu en un mateix plat, al ser á mitja brenada, en Joanet y la Layeta, que estavan colze per colze, ja 's tractavan de tu.

L' Esquirol, com més anava, s' engrescava mès y més ab la forastera. «Si si... era cosa de declararshi... Aixís la Carmeta veuría que no la necessitava per rès... ¡Declararshi! Aviat era dit això... Pro 'l càs era que no sabía per hont comensar... Bah, bah, tot era qüestió de traguejar un xich més que del compte y un cop inspirat, tot marxaría.»

Digitized by Google

Ferm en son propòsit, á cada tres ó quatre caixaladas aixecava 'l bras, armat del porró y 's regalava ab un llarch xerrich. Y era de pensar que la Layeta devía ferse unas reflexións semblants á las d' en Joanet, puix cada vegada que ell deixava 'l porró ella 'l prenía.

La Manela, que en tota sa vida no havía tastat el ví sinó una vegada, s' escruxía de veure aquell traguejar.

—Aquesta maynada agafarán en Xico.

—Cà dona; no tinguéu por,—afirmava en Tano. —Y ademés: ¿que no ho sabéu que 'l ví es la alegría del home? Donchs el càs es alegrarse. ¿Què se 'n tréu d' aquêt mon?: maldecaps y més maldecaps... Y quí te maldecaps que 'n begui del ranci... y si no 'n te del ranci, del negre. ¡Y viva la llibertat!—

Deixà anar un crit de ¡cuyro! pera donar forsa á la espressió y á fí de predicar ab l' exemple, s' engolí una llarga tirada.

A l' hora de postres, *L' Esquirol* ja estava disposat á dur á terme 'l séu propòsit. La Layeta esperimentava una grossa alegría y reya continuament.

En Tano 'ls hi và dir que anessin á buscar el meló y la xindria que tenían en fresch. «Pit y fora» pensà llavors el xicot. Y mentres tornavan cap al rotllo carregats ab una *pessa* cada hu, quedà aturat en sech y emprengué á la Layeta.

—No se què ho fà; pro des d' ahir que 't vaig conèixer... no estich be sinó al costat téu... Y mira: pagaría tot lo del mon perquè m' estimessis... ¿Què m' hi dius? ¿Te veurías en cor de...—

Digitized by Google

Un crit d' en Tano trencà sas rahons.

—¡Apa, cuyro!... Ja garlaréu després!—

S' hi acostaren, s' assegueren als mateixos llochs que havían ocupat, y el sabater procedí á la delicada operació d' encetar la xindria, que resultá de las més vermellas. Y 'l bo del home, en un rampell d' entussiasme dels que tant sovint li venían, agafá una tallada ab el gavinet, aixecá 'l bras y cridà imitant als venedors de xindrias:

—¡Ola, ola!... ¡Aquí, aquí hi há lo bo! ¡Ay teesta!—

Y abaixant el bras, s' acostà á la boca la tallada, xarrupant ab delicia la gustosa fruyta.

—Ará 'l meló,—digué un cop s' hagué empassat duas talladas més. Y afegí després de molt mirarlo y flayrarlo de tots cantons:—Jo estich que será carbassa.—

Sentir això en Joanet y quedar son cós invadit per una formigor tota estranya, vá ser tot hu... ¡Carbassa!, fruyta funesta pels estudiants y enamorats!, malehida fruyta!

La Layeta no era de la opinió del séu oncle y aixís ho manifestà.

—Donchs á mi 'm sembla que no.—

Dirigí després una espressiva mirada al *Esquirol* y li preguntà 'l séu parer.

—¿Què hi dius tu?

—Dich... que millor que no 'n siga.—

En Tano tallà 'l meló, un cop tallat và tastarlo y se 'n llepà 'ls llavis de gust.

Digitized by Google

—Ja us torno la fama, *vatja*. Es una mel feta.—

Per fí 'ls músichs comensaren la primera sardana, una sardana ayrosa, de sabor popular, que, malgrat lo imperfecte de la execució, feya bellugar las camas involuntariament.

En Joanet oferí 'l bras á la Layeta. Y tot dirigintse al únich rotllo de balladors que hi havía format, tornaren al assumpto tan sobtadament interromput pel sabater.

—Voldría que 'm contestessis á lo que 't deya suara,—féu ell.

—Me pensava que ja m' havías entés ab lo del meló,—afegí ella.

—Donchs... ¿vols dir que *sí*

—¡Y si home!...—

Y com que tant l' un com l' altre estavan un bón xich *alegres*, varen arribar al rotllo saltant com dos baylets.

Abans de ser el primer contrapunt, sentiren al seu derrera una vèu que 'ls vá fer girar tot d' una.

—Alsa que això và be!... Fèuenshi un xich de lloch.—

Era en Tano, qui, estirant d' un bras á la Manela y d' un altre á la Paula, s' hi acostava tot suhat, á causa dels esforsos que 's veya obligat á fer perquè las donas el seguissin.

—¡Recuyro! M' han fet llassar... No hi volian ser de cap de las maneras... ¡Com si jo no fos un gran ballador! ¡Vès! —

Y á fí de probarho, comensà á puntejar, imitant

Digitized by Google

al noy de la Manela. Baix y rodanxó com Déu l' havía fet, semblava més aviat una balduía que un home.

Mentrestant el sol anava fent son camí, abaixantse, abaixantse cap á la posta. De la banda de llevant, dessobre 'ls arbres de la carretera, el cel era d' un blàu clar y boyrós, que anava enfortintse de cap al cim, pera confondres del altre cantó ab els raigs daurats que escampava l' astre; el qual, ajudat d' alguna clapa de nùvol y com si volgués pendre part en la general alegría, semblava un rostre estrafet per una rialla...

Y la festa anava seguint... A las notas esquerdadas que eixían dels insturments dels músichs, s' hi barrejavan las cansóns cantadas per una colla de joves, el plor d' una criatura, els crits d' una mare renyant al séu fill y una pila més de vèus discordants. Però quan un dels balladors, entrebancat per una mata, rodolava per terra, deixavan de sentirse 'ls crits de la mare y el plor de la criatura y la cansó dels joves, afogat tot per grans rialladas.

Justament el primer que las provocá fóu el sabater, qui, faltat d' equilibri á conseqüencia d' haverse enredat ab uns jonchs, se vegé obligat á deixar caure á terra sa botaruda còrpora.

—¡Alsa Tano, que això và be!

—¡Tornèu demá, Tano, que hi trobaréu un duro!

—¡Part hi vuy si no và de plaga!

—¿Ja 'ns fugíu tan aviat, Tano?

—¡Quan tornèu gireuvos, si per càs!—

Digitized by Google

Y 'l bo del home, tot aixecantse ab próus penas y fatichs, atabalat per aquell seguit d' esclamacións, encaminadas totas á ridiculisarlo, anava repetint de baix en baix sa esclamació predilecta... ¡Cuyro, cuyro, cuyro!... Mes, ab tot, quan hagué lograt aixecarse, tornà á agafarse al rotllo y continuà ballant fins que parà la música.

Las demés sardanas, varen ballarlas també de parella la Layeta y en Joanet. El sabater y las donas ab la primera 'n tingueren próu...

Peró vingué la hora de plegar... El sol, després d' una llarga estona de permaneixer tapat per claps de núvol que només li permetían de tant en tant ullar la festa un moment, tornantlo á tapar totseguit, ja feya un parell d' horas que s' havía acotxat per complert en son llit de montanyas. Algúns baylets del carrer encengueren hatxas, dutas pel cas; els músichs, després d' engolirse dos porrons d' ayguardent, convidats pels pabordes, comensaren á tocar la *cansó de la Pepa*, boy emprenguent la marxà cap á dintre; la gent del barri, carregantse 'ls ormeigs á coll, seguiren tot derrera 'ls músichs... y en Tano, tornantse á entussiasmar, agafà altre cop á la Manela y á la Paula, vulgas que no las féu seguir ab ell y 's posà á saltar derrera la cobla, cantant al mateix temps ab tota la forsa dels séus pulmons:

—¿Ahont es la Pepa
que no sigui á dalt?
—Es á la riera:
renta 'l devantal...—

Digitized by Google

Digitized by Google

IV.

En Joanet estava enamorat, bojament enamorat de la Layeta. Héu: si s' entén per estar enamorat el pensarsho.

Cada mati, al llevarse per' anar al obrador, sa primera mirada era pel balcó del quarto d' ella. Es vritat que sempre 'l veya tancat, peró no hi podía fer més... «¡Que 'n déu ser de maca quan dorm!» se deya alguna vegada. Y sos ulls lluhían d' 'una faysó especial, com si volguessin travessar els batents que li privavan de veure 'l preuat tresor que ell s' imaginava.

Digitized by Google

Se vestía á la correguda, baixava á la botiga, prenía 'l séu got de llet y café que li havía amanit la Manela y ¡apa! totseguit á comensar el jornal... Abans de trencar la cantonada del carrer, se girava sense donarsen compte, ab la ilusió de veure á sa estimada fentli *adéu* ab la má... Era inútil: la Layeta encara dormía.

Mes, per xó, no s' hi quedava pas sense l' adéu, puix al llindar de la botiga de plats y ollas sempre hi havía una bona mare que li donava comiat ab una carinyosa somrisa, que feya joch ab una amorosa mirada, una mirada d' aquellas que 'n tenen las mares l' esclusíu privilegi.

«¡Que me 'n du d' estimació!» pensava en Joanet.

Y ab altra mirada y altre somrisa, tornava 'l cambi á la Manela.

Al mitg día, havent sortit del obrador, mentres sa mare enllestía 'l dinar, entrava á ca 'l sabater. En Tano y la Paula solian estar encara feynejant, sentats un á cada banda de vetllador. La Layeta, á la cuyna, conjuminava l' olla.

Y allí, estintolat ell d' esquena á l' aygüera y trastejant ella pels fogóns, garlavan fins que la Manela, des del pàs de la porta de sa botiga, avinentava que la escudella ja era á punt.

Havent dinat, abans de tornar á la feyna, hi entrava altre cop, y ja no 's movía fins que faltavan cinch minuts justos pera comensar el segón mitg jornal.

Peró la estona que li agradava més pera enraho-

Digitized by Google

nar ab sa estimada, era al vespre, després de sopar, que en Tano, la Paula y algúns vehins, se reunían á ca la Manela á fer la brisca.

Llavoras, sentats á la acera, ben arrimadets l'un al costat del altre, comensavan aquell seguit de paraulas, ditas arràn d'orella y á la sordina, que solen constituhir l' etern y poètich repertori del dols concert del amor.

Un dia ell parlà del gréu que li sabía cada dematí l' anársen á trevallar sense véurela á n' ella.

—No pots pas arribarte á figurar las vegadas que hi penso tot trevallant. ¡Tinch una recansa de no haverte vist! ¡T' anyoro més!... ¿Vèus? á la tarde també hi penso... y també 'm reca d' haverte deixat... pro estich més satisfet perqué ja t' he vist al mitg dia.—

Al endemà, vá ser la véu de la Layeta la que despertà al *Esquirol*, cantant un tros d' *El barberillo de Lavapiés*.

«Vivir sin luz en un calabocito
y echar de menos tu alegre cantar...»

«Vetaquí una gracia que no li sabía,» pensá en Joanet. «Y que te una vèu ben remaca.» Y mentres s' afanyava á vestirse, afegí: «¡Si m' estima! Ahir li dich que 'm sabía gréu d' anarmen sense véurela y ¡te! avuy ja la tinch llevada... ¡Es una gran xicota!»

Un cop vestit obrí 'l balcó tot d' una, sorprenguentla á n' ella que estava regant els testos del de son quarto.

Digitized by Google

—Bon día, Layeta.

—Bon día, Joanet.

—¡Que n' ets de rebonica entremitg de las flors!

—¿Vols dir?...—féu ella torsant el cap ab salamería.

—¡T' ho asseguro ben assegurat!

—¿Si?... Donchs te.—

Y trencant un clavell doble, và tirarlo al *Esquirol*, quí després d' escopsarlo y d' estamparhi ab serietat còmica un petó, esclamà:

—Te prometo que 'l guardaré sempre. Per ara 'l duré aquí.—

Se 'l plantà ab una agulla al cim de la brusa y estigué gran estona contemplàntsel. De sobte 's repensà.

—No, si 'l portés assobre se m' esfullaría. Val més que 'l posi dintre un got ab aygua y, quan siga mustíu, el ficaré al llibre d' *anar á missa* que 'm và regalar la mare quan vaig combregar... Allí 'l tindré guardat per sempre.—

Conversaren una estona, una bella estona, fins que la Manela féu present á n' en Joanet que era l' hora d' anar al obrador.

Llavoras và ferse un petó al palmell de la mà, y allargant els dits en direcció á la Layeta hi pegà un bufet con si volgués ferlo arribar á n' ella, la qual correspongué ab altre petó.

—*Bueno. Adiós, corazón sin trampa.*

—Adéu... maco.—

Aquell dia, la mirada y la somrisa que la Mane-

Digitized by Google

la dedicà al séu fill des de la porta, al tombar ell la cantonada del carrer, ab pròu feynas varen ser contestadas per un senzill cop de cap. ¡Altra feyna tenia ab la Layeta 'l noy!

Ja hi pensà després... y se 'n penedí y tot. «¡Pobra dona!... Ja havía fet mal fet, ja... Y potser la havía feta enfadar ab aquell saludo tan á la descuydada... Pro ¡això plà! L' estimava massa per enfadarshi.»

Ab aquestas caborias, entrà á ca 'l séu amo... Justament aquell día li tocava montar un anell que per casualitat duya las inicials E. G. «Eularia Gutiérrez» pensà totseguit: «las sevas inicials... Y ara que 'm recorda: no iría malament que pel séu sant li fes un regalo... Avuy li preguntaré quan es el seu sant.»

Y fixo ab aquesta idea, passà 'l dematí tot preocupat, soportant las brometas dels companys d'obrador, que comensavan á estar al *tàntum* dels seus amors ab «la forastera rossa.»

Quan al mitg día tornà á casa seva, sa mare va dirli:

—Mira noy: haurías de mirar si demà podrían passarse sense tu, al obrador. Fa molt de temps que no hem endressat la botiga y ¿veus? tot es carregat de pols que fa llástima de veure... Si no fos per haverme d' enfilar ja m' ho faría, pro...

—¿Volèu callar dona?—respongué 'l xicot, pensant que un día de feyna passat al carrer, prop de la Layeta, li resultava una ganga.—¡Vès si vos sola us

Digitized by Google

ho arreglaríau!... ¡no faltaría mès! Demà no iré á trevallar.—

Y al día següent, de bon dematí, se posaren á desembarrassar prestatges. En Joanet, al cim d' una escala d' estisora comensà á treure porrons del de dalt de tot; la Manela 'ls hi prenía y 'ls anava colocant á terra arrenglerats... Després, baixà ell un escaló y feren lo mateix ab l' altre prestatge, que era d' ampollas y cantirets de vidre. Un cop á terra cantirets y ampollas, anà despenjant las xicras, que s' aguantavan per l' ansa en rengles de clauets, tot al llarch de las lleixas... Despenjadas las xicras, comensà á treure del lloch hont estavan, uns obgectes... ¡ay! ¿com ho diré jo?... Vaja... uns obgectes que en certas ocasións son *necessaris*.

Aguantantne un per l' ansa, và sorpéndrel la vèu del sabater, que s' estava prenguent la fresca al pas de la porta.

—¡Cuyro de Joanet! ¿Tot just te llevas y ja amaneixes els fòtils per' anar al llit?—

A la vèu d' en Tano, sortiren la Paula y la Layeta, y, fent cor ab la Manela y el mateix Joanet, celebraren la dita ab fortas rialladas.

Llavors la Layeta, s' oferí per' ajudar á la mare d' en Joanet, que no podía donar abast al xicot.

—¿Vol que la ajudi, senyora Manela?

—¡Diapxus! ¿Senyora y tot?—féu la aludida—Vetaquí que en tot avuy ningú m' havía donat tant... Gracias per tot, noya... No 't molestis.

—Si noya, si... Déixala dir á la mare... Ep, si no tens rès á fer.

Digitized by Google

—Tot ho tinch arreglat, per ara... L' olla ja es al foch y només donanthi una vista de tant en tant...

—Donchs ¡apa! que axís en farem més avía y...

—Y podrem garlar ¿fà?—saltà la Manela.—Pròu que 't conech herbeta que 't dius marduix... Feu com aquell que ballava tot sol vosaltres dos.—

Descambiaren un amorós somrís els dos enamorats y la Layeta 's posà á ajudar á la Manela.

Al mitg día gayrebè ho havían enllestit tot. No més faltava colocar els porróns, feyna que guardaren per la tarde.

La Layeta se n' aná á conjuminar l' olla. Y un cop sols mare y fill, digué la Manela:

—¿Vèus? m' agrada aquesta noya... Ja 't dich que n' es de llesta... Y *mirat:* te un parlar ben agradable.—

En Joanet agafà un ayre de formalitat que la féu riure y boy donantli un copet á la esquena respongué vessant de satisfacció:

—Ja sabèu, Manela, que 'l vostre fill no s' enamora pas de qualsevol cosa...—

Tot el dinar estigué capficat, alegrament capficat... «¡Ja ho crech que n' era de llesta la Layeta! Per xò li agradava. No valía pas tant la Carmeta... ¡Què havía de valguer!... ¡Ni 'ls mils!» Tot d' una, recordà 'l día de la festa, quan se vegeren per primer cop... Pensà ab el séu esverament al sapiguer que havía vingut de Barcelona... y ab el mal apat que havía fet aquell dia... «¡Vès quí li havía de dir que sería la seva xicota!... ¡Tan de frente que li feya!»

Digitized by Google

Y l' amor propi satisfet, se manifestà en el séu rostre per una somrisa.

Després, á la tarde, tornaren mare y fill á la feyna. Peró al bell punt que en Joanet, des del cim de la escala, se girà á la Manela pera demanarli *gènero* se trencà en sech la corda y ni temps và tenir d' arraparse: ell y escala, tot d' un plegat, caygueren al cim dels porrons, fentne gran trencadissa.

—¡Vergé del Roser!—cridà esverada la Manela, correguent á aixecar al noy, que vingué en basca.

—¿Qué ha estat això?—feren quasi á la una en Tano, sa muller y la Layeta, entrant precipitadament.

—¿Qué ha estat això?—repetiren algúns vehins, que acudiren al sentir el soroll.

—¿Qué hi ha hagut?

—¿Qué ha passat?—

Y al instant la botiga s' omplenà de gent.

Mentres asseyan al *Esquirol* en una cadira, la Paula corregué per vinagre.

—¡Porta bàlsam d' *aquell!*—cridà 'l sèu marit, veyent plena de sanch la mà dreta d' en Joanet...

La Manela semblava tornarse boja.

—¡Joanet!... fill... ¿Te passa?—li anava dihent tot fregantli 'ls polsos ab el vinagre dut per la sabatera.

El noy obrí 'ls ulls, guaytà estupidament al séu entorn y preguntà hont era.

—Aquí, home... Al méu costat, fill... Digas: ¿te passa?... Ja 't và passant ¿fà?—

Digitized by Google

Y l' amanyagava, l' amanyagava desesperadament, petonejantlo com una folla.

—Ara lo que li convé es ayre,—féu el sabater. Y 's dirigí als vehins y curiosos que ocupavan tota la botiga, pera demanalshi que desembarrassessin.

La Carmeta, que també hi havía acudit, se retirà ab recansa. En Vador, que estava al pas de la porta, se desvergonyí ab el sabater.

—¡Semblèu l' amo vos!

—¡Ay cuyro!—cridà enfurismat en Tano.—¡Ja pots comensar de tocar el dos ben depressa! ¡No hi has de fer rès aquí! ¡Ala, al carrer!

—Donchs me dona la gana d' estarmhi...—

Pro sa mare, una dona petita y raquítica que duya 'l mal gènit pintat á la cara, l' estirà pel bras.

—Anem, anem... Déixal estar á n' aquêt mal home.—

Y mentres s' allunyava estirant al séu fill, li deya en Tano tot amenassantla ab el puny clòs:

—Ja teníu ben be sort de que sou una dona, perquè sinó... ¡ah cuyro!... ja 'ns veuríam las caras y us ensenyaría las reglas de bon viure si no las sabèu.—

Mentrestant la Paula, havía arribat á buscar el metje, perquè 's mirés la mà del *Esquirol*. Per sort, els bocins de vidre que hi havía encastats pogueren treures facilment Y un cop feta la operació, el metje 's retirà, després de donar instruccións á la Manela pera untar ab cert engüent las feridas.

—Bah, no serà rès,—deya tot anantsen:—Total

Digitized by Google

un parell de setmanas de festa y pròu. Ben embolicat ab un drap de fil ¿eh?... Vaja, adeussiàu.—

Passats els primers moments, en Joanet se n' alegrà y tot de la cayguda... «Axís, no trevallant, podría estarse tot el día al costat de la Layeta y podrían enrahonar tant com els hi dongués la gana... ¡Sempre ab ella!»

Digitized by Google

V.

La major part del día, la passava en Joanet á la cuyna de ca 'n Tano, conversant ab la Layeta.

Quan se venía que era cap al tárt, sortía á donar algún volt pels aforas. Moltas vegadas, passant pel devant de la fleca, al sortir del carrer, havía reparat de qua d' ull á n' en Vador, que conversava ab la Carmeta. Però no s' hi havía encaparrat gayre... ¡Això plà! Fins aquell odi que abans sentía pel de ca 'l sastre, s'havía transformat en indulgencia. Com que ab sa nova estimada 's considerava felís, perdonava de bon grat tots els agravis rebuts, fentse 'l cà-

Digitized by Google

rrech que havían sigut el motíu principal d' haver fet ell la resolució de demanar tracte á la Layeta. Y generós á causa de sa felicitat, pensava: «Que s' arreglin... y si s' entenen millor... Contat y debatut, la Carmeta no es pas mereixedora de rès de mal... Pro això no *quita* que la Layeta valgui més que ella. ¡Ja ho crech que si!»

Durant las estadas que feya á la cuyna de ca 'l sabater, notà que sa estimada, segons quins días, no posava cap mirament en acostàrseli fins á tocarlo pera dirli á càu d' orella la cosa més insignificant, en deixarse retenir pel bras llargas estonas y altres detalls que procurava 'ls altres días evitar...

Lo que no reparà gens ni mica, fou que la Layeta, en semblants ocasións, no parlava ab tot l' acert y tenía als ulls una espressió particular, com si estés esverada, al mateix temps que semblava possehida d' una indolencia que la feya caure asseguda tot sovint, ab els brassos deixats anar, com si sentís un gran llassament.

Algunas vegadas, molt pocas, era tot lo contrari: en comptes d' aparéixer cansada, se trobava alegre, aixerida, rihent ab estrepitós esclat per qualsevol cosa, fent posturetas de criatura, y descriguent ab son cós un graciós giravolt, ab ayrós moviment de faldillas, sempre que, trobantse d' esquena á n' en Joanet, volía dirli alguna paraula.

Això també và notarho 'l noy. Y com si fes una amorosa operació d' Aritmética, ho afegí als detalls observats, resultantli una suma que 'l satisféu del

Digitized by Google

tot. «¡Si m' estima!» pensà un cop fet al càlcul: «no pot dissimular l' afecte que 'm porta y no sab lo que li passa.»

...Y esdevingué que un día, varen trobarse sols... En Tano era fora des del dematí: havía marxat á Barcelona per *material* y no tornaría fins l' endemà passat, puix volía dedicar tot un día als pares de la Layeta per' esplicalhsi lo be que sa filla 's trobava á Girona y demanalshi que li deixessin fer una estada ben llarga. La sabatera havía anat á dur un parell de bòtas y á donar, de passada, un tom per las Pescaterías.

Al entrar en Joanet, la Layeta estava d' esquena als fogóns, ab las mans sota 'l devantal, com si amagués alguna cosa.

—¿Qué và que no endevinas lo que tinch?—pregunta tot rihent.

—Tantas cosas pots tenir...

—Si ho endevinas... t' ho donch.—

Interessat per la promesa, comensà'l xicot á anomenar cosas y més cosas, sense donar may ab el verdader obgecte. «No, no, no,» anava fent ella ab moviments de cap, boy enriallantshi més y més. Y á mesura que en Joanet s' anava encuriosint, anava cresquent la animació de la Layeta.

—Be, *vatja*, no ho encertaría pas may,—dígué ell per últim. Y després d' asseures en el ganapè del rera-botiga, afegí:—¿Què es?... ¡Apa dona!... no 't fassis pregar!...

—No, no, no.

—Donchs ara ho sabré.—

Digitized by Google

S' aixecà, la agafà pel bras y probà de péndreli l' obgecte, que ella retenía ab tota sa forsa. Era un retrato, d' una dotzena que se n' havía fets fer, perquè en Tano 'n dugués un als séus pares.

Llavoras comensà una brega, una amorosa brega... Entre riallas d' alegría, s' anavan entossudint, y en aquella lluyta de negativas contra prechs, tots dos hi gosavan.

—¡Apa, dónamel!

—No, no... Ho haguessis endevinat.—

Y seguiren forcejant, fins que en Joanet pegà una estrebada ab la mà ferida, ab tant poch acert, que 'l retrato s' escapà de las de tots dos, mentres s' esmunyía de la d' ell la vena que li embolicava 'ls talls.

Una foguerada de mal geni, un mal geni que, sense dónarsen compte, tenía amagat sota la capa de bon xicot y que se li manifestava de tart en tart, s' apoderà tot d' una del *Esquirol*, fentli oblidar la fotografía.

Mes, dominantse, s' acontentà reconvenint á la Layeta ab el to més dols que trobà.

—¿Vèus? ¿vèus per culpa teva?

—Deixa... ja t' ho tornaré á lligar,—féu la noya tota penedida.

Y sense recordarse tampoch del retrato, que havía anat á raure al ¡èu de la aygüera, entre 'l mollader que s' hi havía fet tot rentant els plats, comensà la operació.

Veyent el compte ab que anava pera no ferli mal, en Joanet comensà á desenfadarse, á desenfa-

Digitized by Google

darse fins al punt d' agrahir á la casualitat, el goig que li proporcionava veures cuydat d' aquell terme. «*Vatja*, m' estima de debó,» se repetía. Y el suàu fregadís d' aquellas mans menudas y grassonas, li arribava endintre, endintre, fentli batre 'l cor á tota pressa.

—Noya, te dich que 'n sabs,—digué al punt que la Layeta 's disposava á lligar la vena.

—¡Ayay!... ¿Si?

—Es tan cert.

—¡Ara vegi!—féu ella acabant el nu, boy ajudantse ab las dents.

Y enllestida ja la operació, aixecá 'l cap, fregant la cara del xicot ab els cabells, y se 'l mirà ab fleumería.

Després, quedaran tots dos encegats, contemplantse embadalits frech á frech...

En el cervell del *Esquirol* s' hi agombolà tot un munt d' ideas... El retrato, la lluyta per' haverlo, el fregadís de las mans y els cabells de sa estimada, la esgarrifansa produhida per la vena al esmunyírseli, el contacte de las dents de la Layeta al ferli el nu... Tot se barrejava en sa imaginació, formanthi un gros embull de sensacións estranyas.

De sobte, el cap deixà de funcionarli... No pensava rés... Els batechs del cor y dels polsos, retentían dintre séu com martelladas, unas martelladas fortas, que retrunyían per tots els indrets del séu còs... Agafà á la Layeta per la cintura, y com se li acabés d' enmalehir ab el contacte la mà ferida, besà á la noya mitg enamorat, mitg rabiós...

Digitized by Google

Va ser com una mossegada, una mossegada folla, però més terrible que las demés mossegadas. Perquè si totas duhen conseqüencias á qui las reb, aquella 'n dugué á tots dos .. Els hi arribà fondo... fondo... fins que 'ls hi deixà senyals á l' ánima.

El retrato, verdadera imatge de la Layeta, seguía entre 'l mollader, embrutintse de fanch.

L' endemà al dematí, com de costum, entrà en Joanet á ca 'l sabater, però hi entrà ab pàs insegur, prés tot el séu cos d' una formigor tota estranya. Y al trobarse devant per devant de la Layeta, sentí una cobardía que féu abaixarli 'ls ulls.

Per fí gosà alsarlos y 'ls clavà en els d' ella, que estava ullerosa, desencaixada, ab vistents senyals d' haver plorat.

—¿Que no 't trobas be?—s' atreví á dirli.

—No me 'n parlis home,—saltá la sabatera.—No se pas quins sòmits déu haver tingut, que tota la nit la he sentida gemegar, menos alguna estona que cridava que fugissin y que la deixessin... Oh, y que no hi valía despertarla, perquè hi tornava à ser totseguit.—

Callà la sabatera y estigué una estona contemplantlos. Notant que si la Layeta feya mala cara, no la feya en Joanet millor, els n' hi preguntà la causa

—¿Què diapxus teníu que sembléu desenterrats? ¿Que estèu de morros?—

Tots dos varen dir que no... Mes de tal manera

Digitized by Google

varen dirho, que la Paula 's refermà en el séu supósit.

—Bah, bah, bah. No se pas com se torna la jovenalla... ¡Battúa! Al méu temps semblava que havíam de fer tronar y ploure... Pro avuy ¡teníu! miréusels: semblan gallinas molladas...—

Y d' aquex terme seguí sermonant, fent com si enrahonés á una tercera persona invisible... Ab la serietat que deixava anar las paraulas, resultava una cosa aixís. . com la vèu d' una generació alegre y bulliciosa que s' anés enfonzant temps endintre, tot recriminant á la ensopida y moixa que pujava al séu derrera y que la havía de succehir en el llibre de comptes del temps.

La Layeta no 's feya càrrech de rès... En Joanet, altra feyna tenía, donant voltas y més voltas al séu magí: el remordiment li furgava 'l cor; el penediment enervava tots els séus membres... «¡Si las cosas poguessin ferse duas vegadas!» pensava tot d' una. Y afegía resignat y desesperat á l' hora: «¡Déu ens en guard d' un ja està fet!»

Tot el dematí vá passarlo rumiant sobre 'ls mateixos punts, ballantli pel cap aqueixas duas frases, que li punxavan el cervell com duas barrinas... «Més val no pensarhi,» se repetía tot sovint... Però no ho lograva: com si las barrinas se li haguessin rovellat, no volían sortir de cap manera... ¡Be 'n feya ell d' esforsos pera deseixirsen!... Mes ellas, furga que furga, continuavan omplintli de confusións el seny, amargantli el cor, torturantli 'ls nervis.

Digitized by Google

A la tarde, pera distreure 'l séu mal humor, en comptes d' entrar á ca 'n Tano, se n' anà al café. Cercà companys per la *manilla* y estigué jugant fins cap al tart.

Algún moment, ab la animació y l' interés del joch, lograva desempellegarse de sas cavilacions; mes totseguit la imatge de la Layeta revenía á sa memoria y sentía un cobriment de cor que 'l tornava encalabrinar sobtadament.

Per fí, aborrert, fastiguejat y ensopit, determinà eixir fora la Ciutat per' esbargirse.

Pujà cap á la Catedral y las emprengué pel cantó de Sant Daniel. Havent assolit la hermosa vall, banyada á claps pel sol que anava á pondres, quedà aturat al mitg del camí, bleixant ab fruició aquell ayret suàu, que semblava robar la essencia dels camps y dels marges, pera omplir ab llurs delicats aromas els pulmons de la gent... Al rependre 'l camí, anava poch á poch, passejant la vista per tota la afràu. com si la magestat del paysatge 'l tingués ull-prés. Resseguí d' un cop d' ull la vessant esquerra... La montanya de Montjuhich, ab son enrunat castell, despertà en sa imaginació fets oblidats de quan era noy, recorts de las tardes passadas per aquells cims fent campana d' estudi, detalls mitg esborrats pel temps .. Allà al lluny, á la dreta de Montjuhich, reposant sobre enlayrat turó, la espatllada torre de Sant Miquel li recordà excursions fetas en dias vagatius ab altres companys... El rengle de monts que tancan el paysatge al in-

Digitized by Google

dret de sol-ixent; el llit del Galligàns, que, aixut á causa de la calor, se veya blanquejar al fons de la vall, formant estranya corva; las casetas d' aprop del ríu.. tot ho anava contemplant boy embadalintshi. Y entretingut ab aquella escursió dels séus ulls pels tortuosos camins del panorama que s' extenía al séu devant, fins arribá á distreures.

Mes, tot d' una, la del vía Calvari, ab sas diminutas casetas emblanquidas y rematadas per una créu, escampadas per la banda dreta de la vall, passada la torre Gironella, l' encaboriaren altre cop, fent reviure en son cervell la imatge de sa primera estimada.

Y era que aquellas créus li feyan memoria dels diumenges de Quaresma, que, acompanyats de la Caterina, havían anat junts á fer el *Via-Crucis*, torbantse á cada pas per' arreplegar las modestas violas que treyan per entre l' herba dels marges sos ulls morats, com si convidessin á cullirlas.

Per més que 'l recort aumentava sas quimeras, en Joanet sentía una forsa, una estranya forsa que l' empenyía cap aquell cantó... Trencá pel primer corriol que li vingué y tirá per munt, ab els ulls fixos en una de las casetas, semblantse al mariner que, perdut en mitg del mar, no sab apartar la vista del llum que ha de guiarlo per' assolir la platja. Sinó que 'l mar per hont navegava perdut en Joanet, gayrebé 's pot dir que no tenía voras... Ell pròu veyá á la Carmeta, com far que hauría pogut menarlo á la salvació... Però havía anat massa enllà, s' ha-

Digitized by Google

vía arriscat massa endintre pera tornar enrera... Ja no tenía medi de salvarse: la forsa de la rahó, el tenía captiu de sos potents brassos, obligantlo á naufragar entre las amargantas onas del mar del remordiment.

Quan fou arribat al camí del Calvari, murmura pensant ab la Carmeta: «Allí, sota aquella argelaga, el derrer cop que hi vàrem venir, vá cullirhi una viola. .» Un tros més enllà, se recordá d' una espina que vá punxarla... Un xich més amunt, d' una relliscada que, á no haverhi estat ell, la hauría feta rodolar per terre...

Y esmentant un detall á cada giragonsa del camí, arribà prop de la última crèu, y 's deixà caure assegut al cim d'una roca... la mateixa hont havían reposat ab la Caterina y la Carmeta.

—Aquí hi estava asseguda la seva mare,—anava dihent entre sí...—Aquí al costat ella... Aquí jo... Y ella vá arreglar tres ramets ab las violas... y me 'n vá posar un á la solapa del gech... y 'n vá donar un altre á la Caterina... L' últim se 'l vá posar al pit, al indret del cor y 'm vá dir: «¿Vèus? me 'l poso al costat .. perquè ja 'l tinch buscat...» ¡Que 'n valía de moneda aquella rialla que vá fer al dirmho!—

Rumiant d' aquesta faysó, estigué assegut una gran estona, ab el cap entre las mans... Y tot pensant ab la Carmeta, se li nuá sobtadament la gola; la tristesa y el penediment que oprimían son cor desbotaren tot d' una, y un torrent de llàgrimas li brollà dels ulls...

Digitized by Google

El sol ja era colgat... Trasportadas pel vent, pujavan de tots indrets aquellas remors de la vesprada que semblan cantar la non-non de la Naturalesa. Els lladruchs d' un gos ó 'l bel d' un xay, la fressa de fullas remogudas pel vent ó la tonada d' una cansó, el drinch d' una esquella ó 'l xiulet d' un gripàu, vibravan de tant en tant per l' ayre, com si fossin els insturments secundaris que armonisessin el rich-rich persistent dels grills, el motíu dominant d' aquella sinfonía.

Una rojor esblaymada, semblant al caliu d' un gran incendi ovirat de molt lluny, campía l' horitzó per tota la banda de ponent. La fosca comensava á ensenyorirse de tot... Lo que abans eran casetas escampadas pel fons de la vall, s' havía convertit en escamot de monstres d' ulls flamejants, que altra ilusió no feyan els raigs de llum eixits de finestras y portas... Rocas y verdissas, arbres y matas, tot s' anava ennegrint, destacantse de la mesquina claror del cel, com siluetas d'estrambòtichs fantasmas.

Y á mesura que anavan devallant las tenebras, engolintsho tot, anavan prenguent estada dintre 'l cap d' en Joanet els pensaments feréstechs... Fins arribà á creure que l' únich remey encertat pera la mort moral que l' amenassava, era 'l suhicidi... Mes ab tot y sentir la cobardía que l' impulsava á cometre 'l crim, li mancava valor pera l' acte de nuarse al coll la corda que l' escanyés, etgegarse 'l tret de pistola que li esberlés la testa ó llensarse de cap á la gorga que privés del ayre als séus pulmóns.

Digitized by Google

Per fí s' aixecà, y ab la testa aclofada, com si no pogués sostenir els pensaments que hi duya tancats, reprengué 'l camí de Girona... Anava poch á poch, arrossegant els péus com un vell, ensopegant á cada pàs com una criatura.

En sent al carrer, acabà d' enmurriarse... En Vador, com tots els dias, estava á la botiga de ca 'l flequer flirtejant ab la Carmeta... «¡Ab quin gust s' hi hauría barallat en aquells moments! ¡Maliatsiga!... ¿Qué hi havía d' anar á fer allí en Vador?... ¡El ximple!... ¡Potser si que 's pensava serne mereixedor d' una noya com la Carmeta!»

Y aquell odi pel de ca 'l sastre, desaparegut d' un quant temps ensà á causa d' un amor passatger, se li manifestà ab molta més forsa que abans, al impuls de la gelosía, una gelosía que tornava á nàixer dintre 'l séu pit, engendrada per la desesperació...

Digitized by Google

VI.

Eran las dèu del matí, quan entrà en Tano á la sabatería, de tornada del séu viatge.

—Noyas, vinch capolat,—digué tot asseguentse en la primera cadira que trobà.—¡Quins carrers els de Barcelona!... Maaay s' acaban... Y sempre aquell trahut de gent, y aquell anar y venir de cotxes, y aquell pujar y baixar de *trens-vías*... Es un mareig.

—¿Están bons á casa?—preguntà la Layeta.

—Bons, guapos y satisfets... Els hi he parlat de lo que estavas contenta á Girona y m' han respost que ja t' hi podías estar tant com te dongués el gust

Digitized by Google

y la gana... Els hi he dit que d' àquesta manera ja t' hi podíam empadronar, perquè... (no se si he fet mal, pró jo estich que no; ells per la seva part se n' han alegrat moltíssim...)

—¿De qué s' han alegrat?—preguntà la Paula.

—Déixam dir, cuyro... Els hi he dit que ja t' hi podíam empadronar, perqué hi havías trobat una cosa que t' agradava més que tot Barcelona. . *Per en fin:* els hi he contat lo d' en Joanet... Y m' han dit que mentres fos bon noy ja podías tirar endevant .. Y els he dit que de bon noy ho era... Y m' han dit que sent aixís... vatja, cuyro, que per ells no 's perdría pas.—

Prengué alè un moment y continuà totseguit:

—Hem anat al *treatro,* á veure 'l *jardí del general*, al *Circol Acuestas,* al moll... Demanèu...—

Havent contat tot lo que havía fet á Barcelona, pujà al pis, se tragué la roba de las festas, se posà lo de travall y prengué sa plassa en el vetllador.

La Paula s' assentà al devant séu... Estava capficada, cor-presa per un mal pressentiment que li voltava per dins de la testa, persistent com un borinot, punyent com una llansa.

Tot d' una, en Tano aixecà 'l cap de la feyna.

—¿Com es que en Joanet no siga per quí?—

Mirà de rehull la Paula, per veure si la Layeta la podía sentir y respongué de baix en baix, avensant el cós y posantse una mà prop de la boca, á tall de porta-vèu:

—Ja ahir á la tarde no vá comparèixer. . Y ha-

Digitized by Google

vent sopat, que estavan sentats ab la Layeta al pàs de la porta, jo 'ls espiava de ca la Manela estant y may vaig notar que 's dirigissin la paraula... Me penso que estàn enfadats, perqué ja al dematí tots dos feyan mal visatge... Jo vaig preguntalshi com era y ab pròu feynas varen saber que dir.

—¡Si que la hem feta bona!—esclamà en Tano, també de baix en baix. Y afegí alsant la vèu:—¡Tu, Layeta! ¿Qué teníu ab en Joanet, que díu la teva tía que us fèu mala cara?

—¿Ayay, rès,—digué la noya sortint de la cuyna.

—¿Donchs de que ve 'l mal posat que diu que us fèu?—

Y com que la Layeta no tornà resposta, quedà un moment callat, contemplantla ab estranyesa.

—Ja veurás, be ho sabrem pròu,—esclamà per últim.

Y aixecantse tot d' un plegat, corregué al pàs de la porta, cridà á la Manela y li demanà per en Joanet, quí sentintlo des del pis, sortí al balcó preguntant què volía.

—Baixa si no tens feyna.

—Ja vinch.—

Mes un cop tornà á veures á ca 'l sabater, aquell encongiment que ja havía sentit el día abans tornà á repèndrel... Quedà pal-plantat al mitg de la botiga, dirigint els ulls á tots cantóns, com presoner que cerca 'l medi de fúgere.

El sabater li féu una pregunta consemblant á la

Digitized by Google

que havía dirigit á la Layeta, obtinguent d' ell igual resposta que de la seva nevoda. Després, veyent que no 'n podía treure l' aygua clara, els hi etgegà un predicot, enfilantlas pel mateix indret que la seva dona 'l día abans... «¡De què feyan joves! ¡Al séu temps l' havían de veure!... ¡Quína diferencia del jovent d' allavoras ab el que ara corría!... Y allí mateix hi havía la Paula que 'n podía donar rahó: en tot el temps que havían festejat no havían tingut may ni aixís...» Y senyalava una petita cantitat del dit petit ab l' ungla del gròs... «¿Pro ara?... ara no podía anar ab curriolas... Per qualsevol cosa 's picavan, per qualsevol cosa renyían, per qualsevol cosa 's desfeyan unas relacións... ¡Com cambiavan els temps!»

Arrodoní la frase ab tres cuyros seguits, acotà la testa un moment y tornantla á aixecar tot d' una, afegí:

—*Vatja:* ja n' hi hà pròu de fer el bot. Si alguna cosa hà passat, feus el cárrech que no ha sigut rès... y al dimoni las malas caras.—

L' Esquirol continuava dret al mitg de la botiga, esquivant las llambregadas de la Layeta, que estava al devant séu, guaytantlo de fit á fit, retinguentse las llàgrimas... El bo d' en Tano, estranyat d' aquell mutisme, decantava 'ls ulls á tots indrets...

En cambi, la Paula, semblava abstreta... Y era que, lligant caps, entre lo poch que havía vist y lo demés que imaginava, havía arribat á sospitar la verdadera clàu d' aquell misteri... Lo que sobretot

Digitized by Google

li feya veure la terrible vritat, eran els sòmits que tenía la Layeta feya duas nits... Perquè la passada havía succehit igual que la seva anterior... Ab la única diferencia de que la vèu de la Layeta no era tan enfarfegada y s'entenía més... «Joanet, fuig...Estem perduts,» havía cridat moltas vegadas... Y aqueixos mots, gravats en el cervell de la Paula ab lletras de foch, com si fossin la vèu de sa conciencia, que la reconvenís crudelment pel séu escreix de confiansa y sa falta de malicia, la tenían espantada.

A voltas, horroritzada d' aytals pensaments, feya un gran esfors pera deseixirsen... «¡Cà... no pot ser!... Tot això son quimeras que jo mateixa 'm faig» pensava allavoras... Mes totseguit tornavan á sonar en son cervell las terribles paraulas, esgarrifosos brugits de la tempesta que regnava dintre séu, martiritzantli 'l cor, ennegrintli la pensa.

Per fí, la Layeta, no pugué contenir las llàgrimas y 's ficà depressa á la cuyna, per amagar el desbordat torrent que li brollà dels ulls. Mes no fou tan amatenta que en Joanet deixés d' adonarsen...

Llavoras, enternit per aquell plor que li arribava á l' ànima, apenat de la tristor que 's trasparentava en la cara de la sabatera y fondament conmogut per la senzillesa y bona fè del pobre Tano, procurà detenir la corrent de sas ideas, considerà la situació y veyentse ab la culpa, seguí darrera la Layeta pera consolarla.

—Bah, cosas d' enamorats,—féu en Tano, al veurho.—Ja conech que tot això haurà sigut una renyina per tornar més amichs.—

Digitized by Google

En Joanet se girá, probà de somriure y respongué á tall de broma:

—Ja veurèu: de nosaltres no n' hèu de fer rès. Pròu feyna teníu ab la Paula.—

Y desvaneixent ab la dita 'l mal humor del sabater, acabà d' entrar á la cuyna.

La Layeta estava asseguda en una cadira, plorant en silenci... Las llàgrimas eixian de sos ulls, tremolavan un moment en sa parpella y rodolavan totseguit cara avall...

S' hi acostá l' *Esquirol* plè de tendresa, agafà una de sas mans y tot amanyagantli suament, procurà calmarla...

—Anem... No ploris... ¿Sents?... ¿Perqué has de plorar? ¿No ho sabs que t' estimo?...—

Y la mirava fixament, ab els ulls carregats de promesas, la boca contreta per un mitg riure amargant y encoratjador á l' hora

Tot d'una, s'estroncà en sech el doll de llàgrimas d' ella y 's quedaren tots dos mirantse silenciosos, conmòguts, embaladits.

—Joanet,—digué per fí la Layeta ab vèu suplicant...—tingas pietat de mi... Ja veus que la millor joya que tenia...—

No pugué continuar... Com si aqueixos mots haguessin sigut la clàu del dipòsit de sas llàgrimas, tornàren á mollarli el rostre las amargantes dèus del séu plor.

—*Vatja*... Pròu... Calla,—anava dihent en Joanet enternit, emborratxat per aquellas gotas de fel... —Apa... No ploris més... T' estimo... T' estimo...—

Digitized by Google

Aquestas paraulas, arribant fins al cor de la Layeta com bàlsam vivificador, feren renàixer en ella la calma... Comensà primer aixugantse 'ls ulls; els fixà després en els del *Esquirol* ab mirada llànguida y ubriacadora, y, per últim, sos llavis se contragueren per un somrís... un somrís tot just perceptible, mes tan expressíu, que 's desvanesqueren com per art d' encantament totas las caborias que 'l dia abans tenían atuhit al xicot.

De sobte sentiren fressa en la rebotiga... Se miraren tots dos ab mirada inquieta, temerosos d' haver siguts espiats; ullaren després la porta de la cuyna, y, no vegent ningú, quedaren calmats altra volta.

Llavoras la Layeta s' aixecà, comensant á trastejar per la cuyna. En Joanet quedà assegut, seguint ab la vista tots els seus moviments...

Durant lo estona que faltava per arribar al mitg día, no 's digueren rés... Hèu: si s' entén per dir l' articular paraulas, puig sos llavis ab sonrisas, y ab miradas sos ulls, no passaren un moment sense estar engrescats en amorosa conversa.

Quant tocaren las dotze, en Joanet s' alsà per' anarsen.

—¿Vindràs havent dinat?—féu la Layeta...—Si que vindràs ¿oy?... T' estimo més!...

—Si, vindré,—và respondre ell.

Y una doble encaixada nerviosa y forta, refermà la súplica y segellà la promesa.

. . . . . .

Digitized by Google

Aquella nit, cap allà á las duas, en Tano 's despertá. Y sentint que sa muller somicava y creyent que era presa d' un mal sòmit, la rebragà boy cridantla.

—¡Paula! ¡Paula!... ¡Despértat!

—Ja ho soch de desperta,—féu ella plorant.

—¿Què ploras?... ¿Què tens?... ¿Què 't pasa?...

—Una desgracia 'm passa... Y á tu també...

—¡Cuyro!... ¿Y això?—preguntà en Tano, mitg redressantse en el llit. Y com la Paula continués somicant, sense donar cap esplicació, ajustá després d' una pausa:—Veyam, digas.—

Llavoras la sabatera procurá asserenarse, y tot retinguentse 'l sanglot, féu avinent á n' en Tano de las penas que la afligían, sens descuydarse de contar ab tots els detalls la escena escayguda al dematí entre la seva nevoda y en Joanet, escena que ella, ronsejant per la rebotiga, havía espiat d' esgallimpantas.

Als primers mots de la Paula, en Tano comensà á sentir un cobriment de cor que li arribava á fer perdre l' alè... ¡Quina avía'n feyan de caminar aquellas paraulas, un cop eixidas dels llavis de la seva dona!... Instantaniament, igual que descàrregas elèctricas, anavan de las orellas al cervell y del cervell al pit, hont s' agombolavan totas, com invasor exèrcit que posés siti á la dèbil fortalesa d' aquell cor franch y noble, que, ab tot y 'ls séus anys d' existencia, gayrebé no havía sofert cap borrasca.

Y á mesura que la Paula anava avensant pel séu

Digitized by Google

camí de fets y suposicións, en Tano anava aclofantse... aclofantse, llassat, atuhit pel pès d' aquella narració... Una suhor freda y copiosa traspuava per tots els indrets de sa pell, un rodament de cap insistent y marejador li feya perdre l' esma, una formigor intensa y continuada li invadía tot el còs.

Quan la seva dona acabà las paraulas, acabà ell las forsas, cayguent altra cop agegut, sens habilior pera rès sinó per' acompanyarla ab sas llàgrimas.

¡Que 'n foren de llargas per ells las horas d'aquella matinada!... ¡Y quín revolcarse tots dos pel llit, entregats á una desesperacció muda, aclaparadora, terrible!... Y quín sanglotar de baix en baix, com si temessin encomanarse 'l dolor que 'ls hi oprimia la gola!

Per fí, els cants del galls, que de diferents indrets de la Ciutat anunciavan el nou día, arribaren á sas orellas, confosos, afogats per la distancia y els obgectes, y pel brugit de palla que, remoguentse pel llit, feyan eixir ells dos de la màrfega.

Després, una claror blavenca, gayrebé imperceptible, entrà pels junts del finestróns, al mateix temps que, al defora, volant d'assí d'allà arràn de las teuladas, las orenetas, en nombrosos vols, recorrían l' espay, descriguent capritxosas corvas, omplint l' ayre de xiscles sostinguts y estrident.

En Tano saltà del llit, obrí 'ls finestróns de bat á bat y la estancia quedà del tot aclarida.

Llavoras, com si aquella llum li hagués entrat al cor per destriar las tenebras que hi regnavan, se girà en rodó preguntant á la Paula:

Digitized by Google

—¿Vols dir que no sons ilusións tevas tot aixó que m' has contat?

—¡Tandebó que ho fossin! .. Pro 'l mal es que no ho son.

—Donchs mira, lo millor será que 'ns entenguem ab en Joanet en persona... Y si resulta cert lo que sospitas... apressar el casori... Rentar la taca com més aviat millor.—

Y aquell mateix dematí aixarpá á n' en Joanet, fentli confessar tota la vritat; tingueren després tots dos una llarga sentada ab la Manela, y, no havian passat vuyt días que ja 'l barri anava plé del casament del *Esquirol* ab «la rossa de ca 'n Tano »

Digitized by Google

VII.

Quan la Carmeta n' hagué esment, sentí al cor una grossa punyida, com si n' hi haguessin arrebassat un tros. ¡Y justament fou sa mare qui li donà la mala beguda!

Estavan totas duas al terrat, estenguent la bogada. La Carmeta, ab el coixinet de las agullas penjat al coll, apuntava en la corda una camisa d' en Pau; sa mare, donantli la esquena, bregava per estendre un llensol.

—¿No ho sabs pas, noya?—feu tot d' una la Caterina:—tanmateix se casa ab la de ca 'n Tano en Joanet.—

Digitized by Google

Un crit involuntari, eixit del cor, s' escapà pels llavis de la Carmeta.

—¿Qué 't passa?

—Cà... rès... que m' he punxat.—Y després de ficarse un dit à la boca com si se 'l xuclés, pregunta:—¿Com ho heu sapigut?

—Aquêt dematí me n' he enterat per boca de la sabatera, que ho contava á la sigronayra. Jo estava al seu costat, mercadejant una dotzena d' ous ¡y 'm donava unas llambregadas!... Quan s' ha hagut ben esplicat, la sigronayra, que no 'm pot veure d' ensá que no li compro 'ls sigróns perquè no 's podían coure, li ha dit tot fentli l' ullet: «Ja dèu saber greu á n' algú.» Y ella, mirantme de ganyó, ha fet de resposta: «Si, miréu: al que n' hi sàpiga que s' hi posi fullas.» ¡M' han vingut uns intens de dilshin quatre de frescas! Prò com que en aquêt mon val més conèixer que ser conegut, he fet la meva y he callat. ¡Déu me 'n reguart d' incomodarmhi ab cap d' ellas! Per menos me 'n tindría.—

Y com que en aquell moment estava aqueferada arreplegant algúns mocadors que 'l vent féu voleyar de sobte, no s' adonà de duas grossas llàgrimas que lluhían al sol, rodolant cara avall de sa filla.

...¡Pobre Carmeta! ¡Que trigà á clòuresseli la ferida oberta per la trista nova!

De primer entuvi tan sols se 'n ressentiren el cor y el cap; mes se 'n ressentiren per un dolor víu, persistent, com produhit per arma enverinada: era igual que si tingués al cap una llensadora que anès

Digitized by Google

sense repós, y al cor una agulla que, comunicant ab la llensadora, li obrís á cada sotrach una nova ferida ..

Y aixó durá días, un remat de días, que'ls passá plorant á raig fet quan se trobava sola, retinguentse 'l plor al devant de la gent.

Després disminuhí 'l dolor d' abduas bandas y semblá que se li escampava per tot el còs, tal era 'l llassament que s'apoderá de tots els séus membres, fentli la mateixa impresió que si la haguessin macada á truchs.

Per ultim, dos dias abans de realisarse 'l matrimoni del *Esquirol* y la Layeta, comensá á sentir son interior près d' una grossa frisansa que li regirava 'ls nervis, donantli molt sovint uns estremendiments, seguits d' una sotragada de tota sa còrpora: una sotragada violenta, que li feya perdre 'l mon de vista, fins que, rebifantse tot d' una, esperimentava la sensació del quí en un dia de fret cru, deixa sobtadament la temperatura del carrer, pera desenfredorirse devant del foch que crema en una estancia ben closa.

Y arribá la vigilia del casament, un día trist, com de tardor... Els núvols, que ja la amenassavan del vespre abans, comensaren á mitjant dematí á desferse en pluja. La Carmeta, fins á las dotze tocadas, estigué tancada al pis, guaytant per derrera 'ls vidres de sa cambra aquell carrer hont havia passat lo millor de sa existencia, aquellas casas que havían sigut testimonis inanimats dels seus esplays de cria-

Digitized by Google

tura, aquellas entradas que tants cops havían servit d' amagatall á n' ella y en Joanet quan jugavan á cuyt... ¡Quína diferencia de llavoras ab ara!: llavoras tot somreya, ara tot plorava, plorava desesperadament. No semblava sinó que 'l carrer s' hagués animat per art de bruixería y que l' aygua de las canals, rebotent ab forsa sobre 'ls rierenchs del empedrat, y la que rossolava per las parets, dibuixanthi rius y regaróns que s' escampavan ensà y enllà en formas capritxosas, fossin els plors que vessava devant d' aquell cor enamorat y amenassat de mort.

A dinar no tastà quasi rès. Tan bon punt hagué rentat «la platería» tornà altra vegada al pis, capficantse altre cop ab lo mateix. El carrer, á causa de la pluja, permaneixía solitari, quiet, animat tan sols per la remor de l'aygua, que ja comensava á disminuhir.

De sobte, se sentí fressa de passos precipitats. Eran d' en Joanet qui, havent tornat á empendre 'l trevall d' uns quants días enrera, se dirigía cap al obrador. La Carmeta 'l seguí ab la vista, fins que li vegé trencar la cantonada... Y un cop hagué desaparegut, sentí un buyt dintre séu, produhit per quelcom que la abandonava per sempre: la ditxa que molts cops havía somiat y que ja 's veya desenganyada d' assolír.

«¡Si jo pugués parlarhi!» pensà al cap d' una gran estona. Y tota la tarde estigué repetintse lo mateix, creyent veure en això un remey pels séus mals, un consol per sas penas.

Digitized by Google

En Joanet, mentrestant, havía arribat al obrador, hont passà tota la tarde... De tant en tant alsava 'ls ulls de la feyna pera guaytar al defora, dirigint la vista enllà, per tot l' espay que 's dominava des d' aquell últim pis del carrer de la Argentería... Y abstret en la contemplació dels objectes llunyans, quedava encantat llargas estonas, sentint com una mena de tristor agradable, .. una alegría trista, quelcom que no 's sabía esplicar y que tan aviat feya apuntar en els seus llavis la rialla, com espurnar las llàgrimas en sos ulls.

Devegadas, un company d'obrador, ab una llambregada significativa, feya notar als demés el séu estat.

—¡Aquêt ray que demà 's casa!—deya un dels fadrins.

—Ditxós d' ell,—recalcava l' altre.

—Baldament jo pogués ferho,—afegía l' aprenent.

Aqueixas bromas el treyan de sa abstracció... Reprenía la feyna, afeginthi á voltas alguna plagasitat, mirantlos altres cops ab mirada sorruda, venjantse de tots ab el pobre aprenent, qui rebía una forta manotada si no cuytava á fugir.

—Apa gandul; fes el téu fet y no t' hi fiquis ab las cosas dels grans.—

S' enfebrava ab el trevall, procurant distreures de la frisansa que 'l tenía près... «¡Demà!» pensava tot sovint. Y aquêt mot, ballantli pel cervell, li donava envejas de plorar y de riure, de llensarse á

Digitized by Google

daltabaix del carrer per' acabar els malsdecaps que 'l torturavan y de tirar endevant pel camí de la vida pera gosar d' un benestar desconegut que li semblava entreveure en mitg de las boyras que li embrollavan la rahó.

Tot d'una, quant s'apagava ja la llum del día, comensà á sentir una buydor estranya, com si las ombras del crepuscle li esborressin las imatges del cervell...

Y quan, havent plegat, emprengué la direcció de casa seva, caminava d' instint, com si la voluntat li hagués fugida...

Encara no havia donat un centenar de passos fora del obrador, quant restà palplatant al mitg del carrer, guaytant d' assí d' allà com esfarehit. A lseu devant, á dos metres d' ell, s' aturava també la Carmeta.

Quedaren tots dos sofocats, sens esma pera moures... Per fí, ella 'l mirà de fit á fit, fentli abaixar la vista ab la lluhissor de sos ulls negres.

—¿Tanmateix... t' hi casas?

—...Si... m' hi caso,—s' embarbossà ell avergonyit. Y ab vèu desconcèrtada, igual que 'l penitent que demanava perdó, afegí—¡El mal ja està fet!

—Deu te dongui lo que més te convinga,—féu llavors la Carmeta. Y mentres s' allunyava tot aixugantse 'ls ulls, ajustà precipitadament: — Demà donch paraula de casament á n' en Vador.

—¿En Vador?... ¿Tu casada ab ell?... ¡No, no pot ser! ¡No t' hi casaràs ab en Vador!... ¡No ho vuy que t' hi casis!—

Digitized by Google

Mes la noya ja havia desaparegut...

«¡El mal ja está fet!» repetí ell en son interior. Y emprengué altra cop sa vía, moix y resignat, ab la resignació desesperada del près que vèu sa impotencia, devant dels barrots de ferro que tancan sa presó.

Al arribar á casa seva, la botiga estava plena de gent... En Tano, la Manela, la Paula, la Layeta, sa mare (que havía vingut feya vuyt dias) y ademés el futur sogre, que acabava d' arribar en aquell moment.

—Ja tens al sogre aquí,—féu en Tano.

En Joanet se mirà de cap á péus al arribat de nòu. Era un home alt y gròs, ben plantat y un xich vermell de cara, una cara d' aspecte bonatxò, adornada ab uns mostatxos llarguíssims que acabavan ab duas puntas refiladas y testas, semblants á dos punxóns. Ab tot y anar y vestit de paysá, s' entreveya en ell la classe á que perteneixía.

Per no entristir á sa mare, en Joanet féu el posat alegre.

—¡Ara mateix era hora!... Pro un bon dinar fà de bon esperar... -Y estrenyent la mà al sargento de carrabiners, prosseguí:—M' alegro molt de conèxerl... Ja m'ho havían dit que era una gran planta d' home.

—*Gracias por la lisonja, chico,*—féu en Gutierrez.— *Yo también celebro infinito el tener un yerno como tu de buen mozo, á más de las buenas cualidades que reunes según me han contado y se echa de ver por tu porte.*—

Digitized by Google

Després se generalisà la conversa, que durà fins á l' hora de sopar, cosa que téu en Gutiérrez á ca la Manela.

Ab lo que garlaren durant l' àpat, en Joanet y el sargento 's feren del tot amichs. Y es que 'l pare de la Layeta tenía un geni més bo que'l pà, un d' aquells genis que ab tothom fan lliga y que ja 's fan simpàtichs al primer cop d' ull. Això sí: ab la mateixa facilitat ab que 's feya estimar, posava ell voluntat á las personas.

Quan, al cap d' una estona de conversa. ne venia una de quietut, sempre era ell el que la trancava: contemplava somrihent al *Esquirol,* parava al punt de menjar, y boy tustant al minyó de la esquena, deixava anar una exclamació de joya:

—¡Vaya un yerno tan capechano como me ha dado Dios!—

Afegía totseguit una frase afalagadora per la Manela y reprenían tots tres l' enrahonament interromput...

Havent sopat, després de tancar las botigas, anaren al cafè junts ab els de ca 'n Tano... Contra sa costum, el sabater estava moix, capficat, com si sentís una grossa tristesa... «¡Pobre Joanet!» se deya tot sovint, boy reconvenintse de faltas que no eran sevas .. Algún cop dirigía 'ls ulls á la Layeta, qui, al endonarsen, s' enrogia de galtas com si hagués escoltat un reny. Altres vegadas, restava aclofat, ab els ulls mitg cluchs, com si 'ls brochs de gàs del cafè l' enlluhernessin, fins que tornava á aixe-

Digitized by Google

car la vista pera donar altre llambregada á sa nevoda y tornarse á repetir la mateixa exclamació.

—¿Què diapxus tens?—li preguntà duas ó tres voltas la Paula.

Mes ell seguí encaparrat, sense donar cap esplicació satisfactoria.

Per fi 's retiraren... Y quan, després d' acompanyar als forasters á la cambra que 'ls hi havían destinat, entrà 'l senzill y honrat matrimoni á la seva, en Tano, sense forsas pera guardarse á dintre 'l sentiment que 'l martiritzava, se deixà caure llassat en una cadira, y esclatant en sanglots, desfogà son pit, pronunciant ab veu sofocada lo que durant tot el vespre havía estat repetint en son interior.

—¡Pòbre Joanet!

—¿Què hi hà? ¿què passa?—preguntà la Paula mitg plorosa.

Y el bo d' en Tano esplicà la causa de sa amargura... El fet era que, á mitjant sopar ,se li havia acudit d' encetar la bota del recó, una boteta de vi ranci, que tenia reservada pera quan se presentés una ocasió com la d' aquell día. Pera posar en planta 'l propòsit, s' havía dirigit á la cuyna, hont la tenía. Mes, al parar la ampolla, la aixeta havía *dit que no*... Proba d' aquí, proba d' allà, tombant y saccejant la bota á tort y á través... tot inútil; la bota era aixuta... Llavors s' havía girat, veyent á la Layeta, que estava darrera séu, tota avergonyida, tapantse la cara ab el devantal.

—¡Ay Paula! Lo que m' ha passat en aquell mo-

Digitized by Google

ment no pots pas figurartho... No m' hi veya... M' hauría estímat més morirme... Perquè he vist clar certas cosas. ¿Sabs què vuy dir Paula? ¿Tens present que tu mateixa me 'n parlavas un día?... Tu t' estranyavas de que molts cops la Layeta 's tornava igual que si fos mitg tarumba ó llunàtica: que tan aviat semblava que vingués boja de tant riure com que 's morís de pena... ¡Quí s' ho havía de creure que aquellas tristesas y aquells esclats de riallas pervinguessin d' això? Digas Paula: ¿t' ho haurias pensat may tu?—

Un petit cop donat á la porta del quarto afogà la resposta en la gola de la Paula; y quasi al mateix temps la véu desconcertada de la Layeta pregunta poch á poch si 's podia passar.

—Si, entra.—

Y sense temps pera pronunciar una paraula més, la sabatera 's trobá abrassada per la seva nevoda, que 'ls hi demanava perdó tot plorant.

Una llarga tirallonga de suàus reconvencións, d' encertats concells y de carinyosas súplicas, fou la resposta de la Paula, una resposta que durà més de mitja hora.

—Be, *vatja*, pròu. Vesten á dormir y no 'n relatem més. Lo passat, passat,—digué per últim en Tano, á qui 'l penediment de la Layeta tornava la alegria perduda.

Y á mercès de la recobrada tranquilitat, passà la nit d' un sòn.

Digitized by Google

VIII.

...Quan el ministre de Deu formulà la pregunta, l' *Esquirol* quedà un moment pensatiu: la figura de la Carmeta, hermosa imatge d' un passat ditxós, aparegué en son cap ab relléu extraordinari; girà la testa ab un moviment convuls pera deseixirsen y es topà ab la Layeta, representació del seu present; dirigí 'ls ulls enlayre, com per'escorcollar els misteris del avenir, y per últim, ab el defalliment del rèu de mort que 's firma la sentencia, pronuncià 'ls dos mots que havían de lligarlo per sempre més al jóu del matrimoni.

Digitized by Google

Després fóu preguntada la nuvia, que respongué ab un «Si Pare» dit á boca plena, precipitadament, com si ja fes estona que 'l tingués á punt...

Un cop finida la cerimonia, á tots dos els hi escaparen las llàgrimas, ocasionant algúns comentaris de la comitiva.

—*Esto es la emoción...*

—La mateixa alegría...

—Y això que quan algú plora, solen dir: «Quan el casaràn riurà, si la dona li agrada.» ¡Mentida!: quan un se casa no està pas per orgas... A mi be m' agradava aquesta y no m' hauría costat gayre d' *encendre las llàntias de San Lluch...* ¡Què cuyro m' esplican á mí!—

Al ser al carrer, l' *Esquirol*, que anava vestit de negre, semblava que 's deixés d' assistir á uns funerals. Las estretas de mà dels concurrents al donarli la enhorabona, li feyan la impresió que li haurían fet els pèsams rebuts á conseqüencia de la mort d' un membre estimat de sa familia.

Per fí, á la vèu d' en Tano, se posà en marxa la comitiva, emprenguent el camí de *la Barca*. Travessaren la plassa de Sant Agustí, banyada pel sol del mitg-día; eixiren pel portal de Figuerola y 's trobaren totseguit en la plena Devesa.

A causa de l' aygua cayguda 'l día abans, la temperatura era forsa agradable.

Els espayosos passeigs, ombrejats pels plàtanes que hi creixen, formant ab las socas inmensas columnadas que sostenen las soperbas voltas d' ata-

Digitized by Google

pahit fullam; els dos jardins, enrondats d' aygua y adornats ab plantas de diferentas menas; els rústechs paratges hont, lliure de las intrusions del home, la Naturalesa, desenrotllantse independentment, se manífesta hermosa en sas combinacions despulladas d'efectes rebuscats, captivadora en sa senzillesa... tot semblava dormir la mitgdiada, á la non-non que cantava 'l vent passant entre las brancas y als besos del sol, que queya aplomat sobre aquella extensió verdajanta, escampant arrèu sos benèfichs raigs y fent, en alguns indrets, al introduhirse entre las fullas, la ilusió d' una polsina d' or travessant las mallas d' un vel tatxonat d' esmeragdas.

—*Vaya, dígase lo que se quiera: esto es de lo mejorcito que tiene Gerona.*

—Y que consti,—digué al séu cunyat en Tano, ab patriòtich orgull.—A Barcelona la tinguessin una cosa aixís. ¡Vès! Un *paraiso terrenal* com això...—

D' aqueix terme, seguí enrahonant fins á la vora del Ter.

Allí 'l paysatge cambiava. Rès d' arbres en renglera, rès de jardins artificiosos, rès de distancias calculadas... La naturalitat ho dominava tot, formant un conjunt esplèndit, sobreixint de llum y de vida. A la dreta, més aprop d' un tirat de bala, la montanya de Montjuich, sostinguent á tall de corona son desmantelat castell; el barri de Pedret, ab sas casas pintadas de colors virolats, estesas á la falda de Montjuich; la Manola, enclavada entre 'l Ter y l' Onyar, formant una illa d' exhuberant vege-

Digitized by Google

tació. Allà al lluny, en el cantó oposat, una llarga tirallonga de monts, destacant sobre 'l blàu del cel llurs capritxosas siluetas de tons grisos y servint de fons á alguns altres de dimensions més reduhidas que 's veyan verdejar més aprop. Al devant, una planura de camps, estenguentse fins á trobar un terreny abrupte, una muralla natural que privava la vista dels últims termes... Y en mitg de tot, fent sa ruta de ponent à llevant y prenguent totseguit la direcció de tramontana, el Ter, rondinador, corrent avall, sense torbarse à contemplar ni las estesas d' arbres, ni las catifas d' herba, ni 'l pedregam de sas ribas.

En Tano agafà pel bras al pare de la nuvia y li féu contemplar el paysatge en totas direccions.

—¡Míram això si 'n val de moneda! Y encara falta lo millor. ¿Vèus? Aquí al devant, la barca, que ja s' ha arrimat á n' aquesta vora esperant que hi pujem; al altra cantó, la casa, mitg amagadà pels abres, y al costat de la casa, á l' ombra d' una glorieta, una taula à punt d' orga per ferhi un dinar de ca 'l general.—

Y aquí callà 'l sabater. Mes, un cop embarcats, s' entussiasmà tot d' una, y es posà à cantar ab tota la forsa dels seus pulmóns.

«Adeussiàu—turóns que 'ns vereu nàixer,
adeussiàu—ja và á partir la nàu...»

—¡Alsa Tano! ¡Pit y fora!
—¡Ben xafat, Tano!

Digitized by Google

—Oh, y encara he perdut molt. M' haguessiu sentit quant era jove, que cantava ab el coro dels *Tremendos*. Ja ho deya sempre 'l director: «¡Això es *xorro* de vèu! Encara 'm sembla que m' hi trobo:

«La patria 'ns crida ¿què fem?
¡anem, correm á ajudarla...!»—

Ja á l' altra vora de ríu, pujaren els déu ó dotze esglahòns que conduheixen á la casa. Una minyona 'ls acompanyà á la glorieta hont devía celebrarse 'l dinar.

—Si volen ja poden asseures; totseguit comensarem á servirlos.—

Y mentres ella se n' entornava cap á dins, en Tano distribuhí 'ls llochs de preferencia.

—A n' aquêt cap de taula 'ls nuvis; devant per devant, el méu cunyat y la Manela; jo aquí, entra la dona y la cunyada, y tots vosaltres allà hont vulguéu, pro fent els possibles per formar *parejas*... Tu, llaunera gran, al costat d' en. .—

El retorn de la criada và interrómprel.

—¿No es vostè 'l senyor Tano?

—Tant com Deu vulga, prenda.

—Donchs hi ha un home ab una orga, que 'l demana.—

La alegría illuminà 'ls rostres del jovent.

—¡Batúa 'l mon, ja l' hem vessada! ¡Jo que 'ls hi volía donar una sorpresa!—exclamà 'l bo del home. Y afegí dirigintse á la criada:—Doneuli dinar, y després que vingui.

Digitized by Google

—Molt be diu.—

Y es retirà altra volta, compareguent al cap de poch ab una grossa platarada de peix.

—Apa, somhi. Acomodarse y *arriba Manila*. . A la una... á las duas... ¡á las tres!—

Al principi del dinar, el silenci era interromput només pel soroll de la vaixella: tothom se cuydava de fer honor al peix fregit, indiferènt al vehí del costat. Peró, des del plat següent, ja s' animà la festa, aumentantse la alegría á cada nova posada. Els joves comensaren á pronunciar frases de doble sentit, que feyan pujar els colors als rostres de las noyas y que acullian els homes ab rialladas grassas, en tant que las donas, mossegantse 'l llavi per no perdre la serietat, recomanavan seny ab miradas significativas. Notant que la cósa degenerava fins á passar las fitas de la prudencia, en Tano prengué la paraula:

—Anem, ja n' hi hà pròu: girem full.—

Llavoras, encarrilada la conversa per més bons camíns, la gresca 's féu general; la joya, agullonada pels vapors del ví, comensà á governar á tall de reyna absoluta, y els crits y els esclats de riure ho dominaren tot.

L' únich que no prenía part en la general alegría era en Joanet... Sentía dintre séu una cosa estranya. Se veya lligat per sempre ab la Layeta y li semblava mentida, com si fós víctima d' un sòmit pesat... No ho volía creure que hagués de renunciar á la ventura tants cops somiada d' ajuntarse ab la

Digitized by Google

Carmeta... A estonas el cor-prenía una curiositat, una intensa curiositat de saber cosas de sa primera estimada. «¿Ab quí dèu pensar en aquêts moments?... ¡Potser hà estat tot el día plorant, la pobre!... ¿Quí sab si hà cumplert la paraula de prometres ab en Vador?...» Aquêt supòsit el tenía fora de sí. Això de què 'l de ca 'l sastre resultés triomfador en la brega empenyada de tant temps enrera, no s' ho podia acabar... Y capficat ab la imatge del séu enemich, no parava mica d' atenció en rès de lo que 'l voltava; ell, el protagonista, semblava 'l més insignificant dels assistents á la boda. Las riallas y els crits dels convidats, arribavan á sas orellas en confusió, com feréstechs brugits escoltats de lluny... Després, la imatge d' en Vador và fondres, quedant tan sols la de la Carmeta, que s' anava engrandint, engrandint, fins á ocupar tot el séu pensament. Tota sa vida estava reconcentrada en aquella visió de la que havia sigut desde sa infantesa el séu sòmit daurat, de la dona estimada á la que hauría donat la sanch de sas venes.

De tant en tant, una rialla més sonora que las demés, un crit més fort que 'ls altres, la fressa d' un plat que 's feya trsssos, el treyan per un moment de sa abstracció, fentli donar entorn séu una mirada estúpida. Mes totseguit tornava á quedar abatut, aclaparat, possehit de las mateixas caborias...

Al final del àpat arribà l' home de l' orga.

—¿Hèu dinat bé?—li preguntà en Tano.

—¡Pròu! Més bé que 'l rey.

Digitized by Google

—Donchs apa, somhi: vinga un pich de Marsellesa.—

L' home tocà 'l registre y comensà á donar voltas al manubri. La jovenalla 'l féu plegar totseguit.

—¡Que 's toqui una polca!—demanava un.

—¡Vinga una massurca!—afegía un altre.

Y s' armà tal cridoria que ningú s' entenía.

—¡Callèu, cuyro!—féu en Tano pujant al cim d' un banch. Y dominat l' escandol, afegí:—¡Organista!: que 's toqui una americana ben dolsa... Si pot ser aquella:

«Te llevaré á Puerto Rico
en un cascarón de nuez...»

¿Sabèu que vuy dir?... No sé si m' entenèu.

—Pròou,—repetí 'l de l' orga. Y després de moure 'l registre complagué als concurrents, que eixiren de la glorieta posantse á voltar.

En Tano s' agafà ab la Manela; el sargento de carrabiners ab la Paula, y el petit de ca 'l fideuher, un bordegàs de tretze ó catorze anys, ab la dona del sargento.

—Apa, ballem,—digué al *Esquirol* la nuvia.

—No, no 'n tinch ganas,—féu ell sense moures de la cadira.

La Layeta l' estirà pel bras.

—Au, au, ballem,—recalcà entossidintshi. Y vulgas qne no, và ferlo seguir.

De sobte, quan tothom giravoltava de bo y millor, un recort, el de la festa del barri, aumentà las

Digitized by Google

quimeras d'en Joanet. Totas las impresions d' aquell día se revivaren en sa memoria... Y ¡vés quina cosa més estranya!: tot just havían passat tres mesos y á n' ell li semblava que ja feya anys d' allò... ¿Qui li havia de dir que en tres mesos se giressin las cosas d' aquella manera? «Y tot per la seva culpa, perqué si ell no hagués comensat, se n' hauria guardat plà be la Camerta d' haver comparegut al ball ab en Vador. ¡Maliatsiga!...»

No podía evitarho: pensar ab el de ca 'l sastre y reviure dintre séu aquell odi que li havia dut quasi sempre, era tot una cosa... Hauría volgut tenirlo al devant per omplirlo de fàstichs, per martiritzarlo á patachs... Tots el torments imaginables acudían á sa testa: des de trafollarli la pell de cap á cap ab recargolats pessichs, fins á clavarli agullas als polsos; des de tallarli las orellas ab unas estisoras y de mica en mica, fins á cremarli 'ls ulls ab un ferro rohent.

Quan pará la dansa, la nuvia entrà á la glorieta, hont quedavan las sobras del dinar. En Joanet s' allunyá del bullici, endintzanse pels horts del darrera la casa, perseguit sempre per la remembrança de temps ditxosos, desesperat ab la imatge del séu enemich, que s' obstinava en no moures del séu cervell.

D' entre 'ls assistents á la boda, tan sols la Manela notà la falta d' en Joanet, mes adonantse de què estava passejant, no s' hi encaparrà gens ni mica. La Layeta ni menos và ferhi esment: com que al ei-

Digitized by Google

xir de la glorieta ja l' orga sonava un altre ball, s' abrassà al primer home ab qui 's topà, posantse á brincar desesperadament, presa d' una alegría esborrajada...

Tota la tarde la festa seguí d' igual terme. Durant els espays de temps que mediavan d' un ball al altre, la nuvia continuá fent la mateixa operació d' introduhirse á la glorieta per eixirne cada cop ab més ganas de saltar y de riure...

¡Y tan confiat que estava 'l sabater, d' ensà de la escena del vespre anterior! ¿Quí li havía de dir que aquell penediment de la seva nevoda no duraría sinó fins al endemà!...

¡Pobre Tano! Quan s' apagava ja la llum del día, vingué per ell la punyida inesperada, el cop atuhidor que 'l féu plorar de vergonya. La nuvia, sentint la influencia del vi engolit, comensà á llensar sense cap solta unas grans rialladas, confosas ab renechs de tota mena. Després s' abrassà ab el séu oncle, fentlo voltar precipitadament, fins que, deixantlo anar tot d' una, convertí sas riallas en plors, uns plors estridents, semblants á las queixas que llensa un cabrit al ser degollat... S' hi acostá en Gutiérrez pera calmarla, y ella, cridant ab veu emfarfegada que volía morirse, que la deixessin y una pila més de frases sense sentit, se llensà al sol, hont estigué un moment pernejant com una esperitada, arrossegantse, feta una miseria. Finalment, và perdre del tot els sentits y la dugueren á jaure.

Digitized by Google

—¡Ab quí m' he casat!—mnrmurà rabiós en Joanet. Y aprofità la confusió y el desordre que 's produhiren, per' allunyarse de la colla.

Tirà riu amunt, encaparrat ab una idea sinistre. que ja 'l día abans havía ocupat sa pensa alguna estona, y que en aquell instant comensava à giravoltarli pel cervell ab la insistencia d' un borinot.

Al empendre 'l camí, anava ab el cap jup, caminant mandrosamont, possehit d' una grossa frísansa...

Ja feya estona que 'l sol era colgat. Una rojor de brasa s' estenía per tota la banda de ponent, donant al rengle de montanyas d' últim terme, uns tons estranys, faréstechs.. El vent, al passar entre 'l brancam dels arbres, semblava que sospirés; el riu gemegava, esporuguit per las tenebras que comensavan á estendre arréu llur mantell endolat, boy esborrant els obgectes; las estrellas lluhían esblaymadas, com si entre ellas y la terra hi existís un vel... Tot respirava tristesa, una tristesa fonda, esglayadora.

Y en Joanet, penetrat d' aquella tristesa, seguía caminant, caminant apoch apoch, sempre ab el cap baix, sentint una basarda que no li deixava aixecar els ulls... De sobte, una sotragada violenta de tot el séu cós, el féu aturar en sech: li semblava com si algú 'l seguís, burlantse d' ell ab rialletas de mofa. Se gira en rodó ab un moviment convuls, y es quedà palplantat, mirant d' una banda á l' altra esporuguit... Després, dirigí la vista enllá, seguint la di-

Digitized by Google

recció de Girona. La Devesa 's distingía tan sols com una gran muralla de fosca, derrera la qual s' oviravan, la silueta de la Catedral, alsantse imponent y magestuosa, y la del gòtich campanar de Sant Feliu, semblant á una colossal fita que senyalés ab sa punta 'l camí de la Gloria. Abdúas construccións se destacavan ab complerta netedat, poguentse apreciar ab tota justesa llurs contorns, degut á què 'l cel, d' aquella banda, s' anava tornant de mica en mica trasparent, d' un hermós tint de perla.

Tot d' una, ferí las orellas del *Esquirol* un só esquerdat, una nota estranya, que contribuhí á armonisar la melancolía del conjunt: era la primera batallada del senyal de Combregar, que brunzía per l' ayre, vinguda del campanar de la Sèu

Pera fugir d' aquell toch que aumentava sas quimeras, en Joanet reprengué sa ruta, caminant depressa, depressa, com si vulgués rescabalarse del temps perdut... La idea sinistre, el borinot insistent, giravoltava altre cop per sa pensa, en tant que las rialletas de mofa que l' havían fet interrompre en son camí, tornavan á perseguirlo, sonant més claras y més sostingudas, donantli un esveiament que li feya apretar la marxa, sempre avant, en direcció contraria á la corrent del ríu, que, á la seva esquerra, pocas canas ensota, rossolava avall continuament, barrejant sa estranya música de gemechs, ab els sospirs que seguía llensant el vent al passar entre 'ls arbres de la vora, mentres, de temps en temps, continuavan sonant las

Digitized by Google

faréstegas batalladas del toch de Combregar..... Aquella rojor que poch abans campía tota la banda de ponent, havía desaparegut, esborrant la forma de las montanyas, que ja 's confonían ab el cel en fort abràs. Las estrellas parpellejavan tremolosas. Comensava la nit, abrigantho tot de misteri, fent més intensa y esglayadora y fonda, la tristesa que havía comensat á regnar ab el crepuscle.

En Joanet havía traspassat de bon tros l' indret hont càu la *gorga d' en Brú*. Son cor batía esvalotat, sos polsos cremavan, tota sa pell era ruhenta y seca. Dintre 'l séu cap, hi dansavan en desconcert impresions y recorts, imatges y escenas; tota sa vida passada, totas las pàginas de sa historia, s' hi removían desordenadament, remolinantse sense solta, formant una troca embullada en un devanell que anés sense parar...

—¡¡Maliatsiga!!...—

Aquesta esclamació, llensada de sobte ab véu d' amenassa, la acompanyà en Joanet d' una ràpida giravolta, seguida d' una manotada que, després de trassar en l' espay un semi-cércol, và perdres en la buydor .. «Ja l' havía conegut al que 'l perseguía mofantse d' ell, al enemich que 's presentava sempre de traydor, sense gosar may encarárseli.»

Y mirant á tots cantons, com si 'l cerqués, comensà á desfer son camí

Darrera de Girona, el cel s' havía tornat molt més trasparent, accentuantse en alt gràu aquell hermós tint de perla que 'l matisava. La silueta de la

Digitized by Google

Catedral y la del campanar de Sant Felíu, se destacavan ara sobre una munió de núvols grisos, d' un gris de plata vella, ribetats en algúns indrets per lleugeras pinzelladas de claror... Y en tant que 'ls obgectes semblavan recobrar llurs formas, la campana y el vent y el riu, continuavan omplint l' espay ab las pahorosas notas de planys y de sospirs y de gemechs, que 's barrejavan d' una manera fantàstica, formant en conjunt una estrambòtica marxa fúnebre...

A mesura que l' *Esquirol* caminava, anavan desertant de son cervell las impresións y els recorts... Ja no ferían sas orellas las riallas de mofa, ja li ha vía fugit la basarda. Només quedava dintre séu, prenguent estraordinarias proporcións, dominantli la voluntat, el borinot insistent, la idea que per enter el possehía. De tot lo que l' enrondava, no 's fixava en rés, sinó en l' aygua remorosa que l' ullprenía, enamorantlo ab els reflexos de llum que lidonavan las estrellas al servirsen com d' un mirall. La fressa de la corrent sonava per ell com un cant de gloria, com el preludi d' una nova vida, com la promesa d' un mon, ignorat fins allavoras, hont regnés el repòs absolut, la complerta felicitat.

Per xò sas miradas no s' apartavan un moment del ríu; per xò, emprendat de sas dolsas remors, seguía adelerat sa carrera, ab l' ansia del galant emborratxat de desitg, assedegat de plahers desconeguts.

Y com més avensava, sos passos se feyan més

Digitized by Google

curts y més mandrosos, sos ulls prenían un brill estrany, son interior s' omplía d' una intensa calma.

Arribat al cim de la *gorga d' en Brú*, quedà aturat del tot. Sa vista 's desvià de l' aygua, pera dirigirse enllà, seguint la direcció de Girona, quedantse un moment encantat, inmòvil, seduhit.

Una altra batallada, vinguda del campanar de la Catedral, el tragué de sa abstracció. Per un instant, sentí altre cop dintre séu la formidable barreja de sensacións estranyas. mentres tornavan á sonar en sas orellas las riallas de mofa, que retrunyían en son cervell com aglanadors cops de mall...

De sobte, el brill de sos ulls s' accentuà desesperadament; tots els séus nervis foren remoguts per una sotragada violenta... y el séu cós anà daltabaix, descriguent en l' espay una paràbola y dominant totas las remors ab el soroll que féu al trobar l' element líquit.

Després, muntà de la gorga un gran crit, un crit esglayador, seguit d' un borbolleig d' aygua remolinada.

...Ja no 's sentían las esquerdadas notas del toch de Combregar. La lluna, aixecantse magestuosa y sancera dessobre la munió de núvols grisos que la havían tapada fins allavoras, banyava de llum el paysatge.

Y el vent y el ríu, com dominats per la influencia

Digitized by Google

dels raigs que besavan amorosament els obgectes, semblava que haguessin deixat sa música de gemechs y de sospirs, per entonar boy junts un cant dejoya. . . . . .

. . . . . .

Digitized by Google

TAULA

I. 5
II. 17
III. 33
IV. 57
V. 67
VI. 79
VII. 89
VIII. 99

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by

BIBLIOTECA CENTRAL
A.83-8:
-4090-
8°
INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS
BIBLIOTECA DE CATALUNYA
Núm. 30303
Armari
Prestatge
Digitized by Google

Estampa y Enquadernació de Manel Llach

GIRONA

Digitized by Google